

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Disputatio Theologica Inauguralis De Conversione
Judæorum Adhuc Futura, ex Hos. III. 4. 5. Minime
Probanda ...**

**Krakewitz, Albrecht Joachim von
Gryphiswaldiæ, [MDCCXXII?]**

VD18 13044273

urn:nbn:de:gbv:45:1-16805

13

Q. D. B. V.

DISPUTATIO THEOLOGICA INAUGURALIS
De

**CONVERSIONE JUDÆ-
ORUM ADHUC FUTURA,**

ex Hof. III. 4. 5.

MINIME PROBANDA,

Quam

Adspirante Divina Gratia,
& moderante Summè Rev. Facultate Theologica

PRÆSIDE

*SUMME REVERENDO, MAGNIFICO ATQUE EXCELLENTISSIMO
DOMINO,*

**DN. ALBERTO JOACHIMO
DE KRAKEVITZ,**

S. S. Theol. D. ac Prof. Prim. Fac. Theol. h. DECANO, Consist.
Regii Præside, Duc. Pom. & Princip. Rugiz Sup. Gen. Univ.

Gryphicæ h. RECTORE & Pro-Cancellario perpetuo,

DOMINO PROMOTORE AC FAVITORE

omni observantia cultu venerando,

**Pro Obtinendis summis in Theologia Honoribus
in Acad. GRYPHISWALDENSIS**

Die Sept. A. R. S. MDCCXXII. publica Disquisitioni subjicit.

AUCTOR

JOACHIM SANDER,

S. S. Theol. & LL. OO. Professor in Gymnasio Regio Palzo-Sedinensi,
Archi-Diaconus Marianus & Bibliothecarius.

GRYPHISWALDIÆ,

Litteris DANIELIS BENJAMINIS STARCKII, Reg. Acad. Typogr.

SPLENDIDISSIMO

- Sedinensis
 DRIO,
 SSIMIS, CONSULTISSIMIS
 MINIS
 OVINCIALI,
 BUS,
 RIIS,
 RIBUS,
 MERITISSIMIS,
Evergetis suis
onoris cultus
 nauguralem
 animo
 NOMINUM

SPLENDIDISSIMO

Inclutæ Civitatis Palæo-Sedinensis

ORDINI SENATORIO,

VIRIS

GENEROSO, PRÆ-NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, CONSULTISSIMIS

PRUDENTISSIMIS DOMINIS

CONSILIARIO PROVINCIALI,

& CONSULIBUS,

DNN.

SYNDICO,

CAMERARIIS,

SENATORIBUS,

PATRIÆ PATRIBUS MERITISSIMIS,

Dominis Patronis & Evergetis suis

omni observantia & honoris cultu

prosequendis,

Dissertationem hanc Inauguralem,

grato in patriam animo

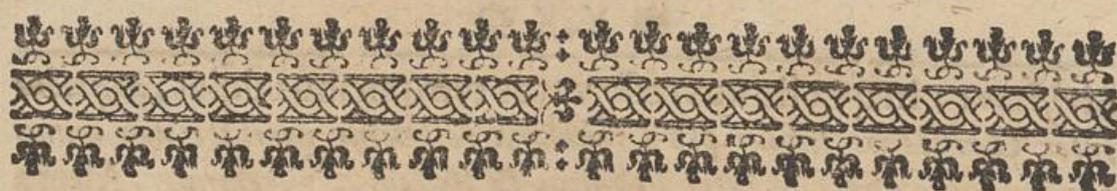
offert ac consecrat.

ÆSTIMATISSIMORUM NOMINUM

perpetuus Cultor,

AUCTOR.

Isra sanè & luëtiosa exulcerato hoc seculo Ec-
clesiæ nostræ Evangelico - Lutheranæ facies
est. Cum innumeris iisque perditissimis ipsi
conflictandū est malis, intra & extra mœnia;
& à quibus auxilium atque medelam sibi pro-
mittere possit vix habet. Epicureismus &

Fanaticismus intus rebus novis student, fasces arripiunt,
veramque in exilium agere religionem allaborant. In ea,
proh dolor! incidimus tempora, quibus omnis & nulla reli-
gio pari ferè passu ambulant, & DEUM religiosè colere hebetis
planè animi putatur. Religio certè habetur tutissima, nulli
Religioni esse addictum, & in mera opinionum atque super-
stitionis monstra redigere fidem, ingeniosum. Loquantur
illud dias in auras hodiernum emissæ tot Indifferentistarum
& Naturalistarum scedæ, in quibus Diabolo ipsos sæpe
honorificentius de rebus sacris locutos fuisse deprehendes,
quam qui in gremio Ecclesiæ nostræ nati, omniq; scientiarum
genere liberaliter sunt instituti. *Conferantur, quæ hanc in rem
commentantur Viri de orthodoxa nostra veritate meritissimi: FECH-
TIUS in Proœmio Historiæ & Examinis novæ Theol. indifferentistice, &
WERNSDORFFI9 in Præf. ad Comment. de Indifferentismo Religionum.*
Quàm non appositè de labe hac Ecclesiæ nostræ conqveritur
SPENERUS in *Consil. Theol. lat. P. I. C. I. art. 1. §. 7.* Sæpe cogitavi eo
rem deventuram, ut qui Theologiæ damus operam, non ad eò
controversiis istis incumbere necesse habeamus, quæ inter eos agitantur,
qui CHRISTI profiteantur doctrinam, quam quæ nobis cum apertè Θεομαχούς
intercedent. Huic jungendus BUDDÆUS in *Disp. de Veritate Relig.*

Christiana; in qua iis nos reservatos temporibus dolet, in quibus
inter Christianos sæpius pro Christiana religionis veritate non minus
pugnandum, quam si inter Ethnicos & Judeos viveremus. Altera
ex parte magno undarum strepitu & impetu Ecclesiam
nostram inundat Fanaticismus sub specie promovendæ pie-
tatis, mutatisque saltem personis antiqva illa Fanaticorum
deliria Chiliaismum scil. Böhmissimum & Enthusiasimum, aliaque
hujus furfuris plura apertè in scenam producit, vel etiam talia,
quæ Fanaticismo & Indifferentismo viam sternunt regiam.
Hic, licet non unius sit generis, vid. VALENT. ERN. LOESCHER
Origines Fanaticorum Dissert. 1. BUCHERUS in *den Hauptgründen*
Fanaticismi Cap. I. WERNSDORFFIUS in *Proœmio Collegii Antifana-*
tici, magnam cladem infert Ecclesiæ nostræ, nunc Apostasiæ,
nunc Papatus, nunc Babelis nomine eam perstringens, quo
omnibus eam invisam abjectamque reddat. Affeclæ ejus ad
unum ferè omnes, nihil recti bonique in ea superesse existi-
mantes, præmaturo innovandi zelo, eò plerumque abripi-
untur, ut nihil moderabile svadeant, faciantque ipsi. Quid
nunc dicam de dissidiis, quibus Orthodoxi ipsi in plurimis
fidei capitibus inter sese scinduntur, adeò ut in una civitate,
unaque Academia vix sint, qui consentiant docentes? Equidem
nunquam non Ecclesiæ Doctores de uno alterove religionis
capite inter sese contenderunt, non tamen hoc eo pruritu, &
impotentis animi vi fuit factum, quæ sollicitantur & sugillan-
tur hodie, quæ longo ex tempore vera & salutaria fuere
habita. Tros Rutulusve in Theologiam nunc pro nova-
turientis seculi genio involat, & quo ingeniosus habeatur, vel
novæ alicujus subtilitatis, vel diu è veteribus damnatæ sen-
tentia, pomum Eridos in medium projicit, novis hinc inde
conqvistis coloribus, quibus eam fingat & pingat. *Indoluère*
hoc fatum D. VAL. ERN. LOESCHERUS in Præfatione Prænotionibus
Theol.

Theologicis premiffa, ut & in Prænot. Salvianæ: FOERTSCHIIUS in Præf. Select. Theologicorum. Quid dicam de immoderato eorum studio, qui contrarias sibi in fundamentalibus religiones conciliare student, & quadrata rotundis miscendô, bonisque nocendo majores strages edunt, quam vix ullus alius professus veritatis hostis? Quid de periculosis Ecclesiæ nostræ revelationibus, quibus pro chronico hoc ac deliro hujus seculi genio ad deosculandos Pontificiorum errores, non modo feruntur plurimi, sed & integra regna, Ducatus, ac Provinciæ ruptis pacis religiosæ vinculis quodammodo absorbentur, suoque in rebus fidei excidio ultimo appropinquant? Erat tempus, quô attoniti quasi & extra se positi Pontificii, mirabantur, totum mundum tam cito factum esse Lutheranum, nunc cœtum nostrum lacrymas inter & suspiria sedere, & sensim decrefcere videmus, ubi florebat antea. Dolorosos hoc expressit gemitus MAYERO nostro in *Disputatione de Religione Pontificia multum superstite*, quos §. I. videsis. At quid nunc illi, qui mederi his morbis tenentur? Non meis, sed FECHTII exprimam verbis in *Præfat. ad Comment. DORSCHÆI in Evangelistas*: Tempus nostrum funestum & Ecclesiæ lamentabile est. Nunquam enim ab extremo exitio & quasi funere propius absuisse Ecclesiæ mihi visa est nostra, quam hoc ipso tempore. Nec enim amplius de uno alteroque Ecclesiæ capite conflictatio aliqua inter Ecclesiæ Doctores intercedit, ceu antea nonnunquam factum est, sed universa religio nostra, & quicquid in illa bonum est & salutare ex longo tempore habitum, nunc libere licenterque convellitur, sugillatur, evertitur. Dormiunt Reges ac Principes nec afflictissimam Ecclesiæ calamitatem obsessi à ministris absolutè sentiendi vel credendi libertati deditis, vel non vident, vel videre nolunt. Et quo ad hanc Ecclesiæ nostræ conflagrationem plus ignis quisq; apportare potest, eo præclarius se de pietate mereri putat. Et in *Dedicat. Tract. de Hæretificatione*; Qui restituere nos, vulneraq; nostra sanare debebant,

bant, eorum societati sese addicunt, quorum unica à longo tempore cura impetusque fuit, ut cladem Ecclesie nostrae exitiumque afferrent. Quibus eorum aures ex sacro ordine vellicare deberent, seculi genio vel ipso etiam externo gestu sese accommodantes, quicquid veritatis tanquam inestimabile quoddam depositum apud nos depositum est, sub tricarum contentionumque infamia traducunt. Ceteri, qui has tantas in Ecclesia nostra mutationes nonnunquam etiam madidis oculis adspicimus, vel silemus, vel ingemiscimus, vel nos dogmatum commentis exasperamus. His conflictatur malis Ecclesia nostra intra muros, & quibus non concutitur arietibus ab extra? Quos non horrendos zelotarum thraasonismos audire & legere saepe coguntur Protestantes? Quam superbæ & acerbæ ipsis non intentantur minæ? Scriptis cum suis nihil adversus nos valent adversarii maledicentissimis, vi rem aggrediuntur, cælumque & terram miscere student ad opprimendam religionis nostrae libertatem tot pactorum monumentis celebratam. Hoc autem cum sine summis in Imperio Romano motibus fieri non posse perspiciunt Jesuitæ, suis sunt auctores, ut sapienter Evangelicos opprimant, capita ipsis subtrahendo, quo sic Ducibus destituti, membra pedetentim labascant. Hinc illæ lacrymæ, quibus tot Regnorum & Provinciarum revolutiones vel jam factæ, vel adhuc propinquæ deplorari satis non possunt. Sic pugnavit Ecclesia prioribus temporibus adversus Leonem: pugnat modo adversus Draconem. (qui astu rem agit) Sed quomodo victus est Leo, vincetur & Draco. Quæ fortitudo Leonis vel Draconis contra illum de quo scriptum est. Vicit Leo de Tribu Juda! Aug. Tom. V. Part. II. Serm. 315. Stat tamen Roma in acie contra nos, & jam de devictis nobis superbe gloriatur. Quem nobis cecinere quondam lessum PP. KELLERUS, SCHREINERUS, SCHÖNEMANNUS, alique; eundem recantarunt in mordacissimis suis scriptis Jesuitæ recurrente seculo Reformationis nostræ secundo

secundo, quos inter omnium maximè vocalis fuit P. KRAUSS. Hæc cum ita sint, quis est, qui non convictus de infelicissimo Ecclesiæ nostræ Evangelico-Lutheranæ statu ingemisceret illud Polycarpi: ô DEUS, in quæ nos reservasti tempora! conclamatas has religionis nostræ res prolixius declararunt LOESCHER9 in *Timotheo suo Verino in Praef.* WEISMANN9 in *Introd. in memorabilia H. E. N. T. Part. II. Sec. XVII. §. 36. pag. 1275.* & FECHTIUS, qui præter superius adducta his notatu dignis verbis claudit Collegium illud quod in H. E. habuit: verè de fine seculi nostri dici potest: *Extremum occupat scabies. Nec enim unquam Ecclesia nostra aut deteriori conditione fuit, aut infeliciori.*

Nihilominus tamen sunt, quod summopere demirandum, qui rebus nostris tam exulceratis, in ultima hac mundi fece aurea sibi promittant tempora, parum memores, ad quæstionem CHRISTI *Luc. XVIII. 8.* magisterialem, horis singulis reale sese offerre responsum negativum. Majorem enim adhuc Ecclesiæ superfuturam somniant felicitatem, quâ Anti-Christus excidendus, prædicatio Evangelii universalis iteranda, conjuncta cum conversione Gentilium & imprimis Judæorum prorsus singulari, & regnum illud Chiliaisticum erigendum. Verum strenuè sese his opposuere gravissimi seculi nostri Theologi variis in Tractatibus hunc in rem conscriptis summa cum ἀκριβείᾳ, quorum numerum iniit NIHENCCK in *Compendio errorum Pietisticorum Part. I. Lib. XVI. Err. 1.* Provocavit autem pars adversa ad alios ex orthodoxis, quos in controversia de Conversione Judæorum si non totali, tamen plane singulari, ὁμοψύχως plane habet, & problema existimat, de quo in utramque partem disputari possit. Non negamus, multa hanc in rem disceptasse inter sese Theologos etiam orthodoxos, quos pro & contra adductos vide in *Disp. de Conversione Judæorum sub CALOVIO habita, & à CALOVIO ad Cap. XI. ad Rom. ex Patri-*

*Patribus, Pontificiis & Reformatis verò Sylvam collegere VOETIUS in Diss. de generali Judæorum Conversione Tom. II. p. 126. HOTTINGERUS Lib. I. Phil. Sal. II. Cap. I. ita tamen ut constantissimè chiliasmo tam crasso, quam subtili sese opponerent, contenderentque calamitates & contentiones Ecclesiæ ad finem usque mundi perduraturas esse. Hanc quoque sententiam habebant probabilem, vel rem in voto positam, aut cum ἐπέχειν conjunctam, nisi CALIXTUM excipias, qui eam ἀπολόμωσ αἰσθησάμενος asseruit, attamen sine spe meliorum temporum. Toto igitur cælo distant à modernis Novatoribus, qui eam cum futura hujus seculi felicitate finem mundi proximè antecessura, vel etiam in ipso regno Chiliastico futura certo certius asserunt, innumerisque Fanaticorum deliriis involvunt. Solent hi inter palmaria V. T. dicta, continuo provocare ad illud *Hoseæ III. 4. 5.* in quo sese non reperisse putant, quod pueri solent in fabis: Verba sunt: *Nam dies multos sedebunt filii Israël, non Rex, & non Princeps nec sacrificium, nec statua, nec Ephod, nec Theraphim (scil. ipsis erunt). Deinde revertentur filii Israël, & quærent Jehovam DEUM suum, & Davidem Regem suum, & cum timore venient ad Jehovam, & ad bonum ejus in extremitate dierum.**

Atque hoc mihi nunc dictum ex præscripto Summe Rey. Facultatis Theologiæ pro Gradu in Theologia summo capeffendo contra modernos Novatores aliosque conversionem Judæorum insignem adhuc futuram ei superstruentes est explicandum, & animus mutandus comentandi non nihil, de misero quidem, minimè tamen in agone constituta, quod volunt hodiernum multi, Ecclesia nostra. Quod dum molior præmittenda erit primo loco dicti explicatio, eique annectenda quæstio: An de Conversione Judæorum adhæc speranda h. l. primo sit. Tu modo cepta mea, bone JESU secunda.

G. I. ΠΡΟΣ

§. I.

חָקִין עָצְמוּ בַּפְּרָדֹר כְּדֵי שְׁנַכְנֵם לַמְּדִבָּה *Preparemus nos in*
vestibulo ut possimus intrare in triclinium, inquit R. Jacob in פְּרָקִי
 אֲבוֹת *Cap. IV. n. 16. vid. DRUSII Adagia hebr. Dec. VII. ad 3.* Hujus
 & nos, alio tamen sensu in exordio Dissertationis nostræ
 memores, medullam totius hujus capitis ob oculos ponimus,
 posteriorem illius modò partem explicaturi. Ejusdem scilicet
 hoc caput commatis est cum duobus prioribus. Quæ enim
 in eis Propheta prolixius de Judæorum perfidia & DEI justitia
 pariter ac gratia dixerat, ea iterata vice *ὡς ἐν συνοψεί* in hoc
 pertractantur, id quod Prophetis solenne esse testatur Luthe-
 rus noster ad hoc caput. Mulier fornicaria Synagogæ Juda-
 icæ, Propheta autem DEI personam induunt. Duabus igitur
 absolvitur partibus, quarum prior typica, posterior anti-
 typica est, & quod primum figuratis, postea propriis expo-
 nitur verbis. Typum sistit uxor fornicaria in tribus prio-
 ribus commatibus, quæ continent (1) expressum DEI man-
 datum, *vers. 1.* (2) Prophetæ obsequium, tam factò & conven-
 tione, *vers. 2.* quàm dicto & instructione declaratum, *vers. 3.*
 Antitypum duobus in sequentibus versibus expressum absol-
 vunt Israël apostata & DEUS misericordia motus. Quem-
 admodum enim Prophetæ uxor, posthabito matrimonii
 fœdere, adulterio sese polluerat; Ita Israël, cum quo DEUS
 spirituale contraxerat matrimonium spirituali sese fœdaverat
 adulterio. Uti vero Propheta adulteram hanc matrimonio
 suo exturbarat, & res suas sibi habere jusserat; Ita quoque
 DEUS cum Israël divortium fecerat, quod comitem habebat
 ejectionem X. Tribuum Israël in Terra Sancta denudatam,
vers. 4. Sicut verò Propheta repudiatam uxorem in gratiam
 recipere, & in mutuo cum ea amore vivere jubebatur, id quod
 & præstitit; Ita & clementissimum Numen Israëlitas in gra-
 tiam

tiam denuo recepturum & per CHRISTUM ante novissimum diem plurimos esse conversurum, benignissime promittit, *vers. 5.*

§. II. Distinctior nunc explicatio versiculi quarti, statum populi Israëlitici destitutum exprimentis, est tradenda, & de vocibus dispiciendum singulatim. ךְ particula est Systatica, cujus radicem ineptè à ךְ deducit HUTTERUS, notatus à PFEIFFERO in *Quest. Philol. Diss. III. Quest. IV.* Causalis habetur plurimis, & redditur à LXX. διότι Pagn. Jun. & Trem. *nam*, aliis tamen melius explanativa censetur. Accommodationem enim & planiorem explicationem superius dictorum ultima hæc pars continet, quâ factum Prophetæ enodatur. Conjungit has significationes SEB. SCHMIDIUS *ad b. l.* quia DEUS hanc accommodationem ita subjicit, ut causam exponat, quare voluerit à Propheta fieri, quæ facere debebat. Usurpatur hæc vox sacris in literis vel *categorematicè*, vel *syncategorematicè*. Illa ratione nominascit, & adustionem notat, *Esai. III. 24.* Hoc autem respectu particula plerumq̄ est *αιτιολογικη*, *nam*, quia, *ὅτι γὰρ*, non tamen semper, ut vult R. DAV. KIMCHI, notatus à Cl. DANTZIO in *Interprete* §. 183. *Cap. IV.* Varios ejus significatus vide apud GLASSIUM *Lib. III. Tract. VII. Can. 17.* STOCKIUM in *Cl. L. S. & NOLDIUM in Concord. Particularum pag. 393. seq.* in quibus nobis notandus, quod concludendi sæpe rationem infert.

§. III. ם ימים רבים LXX. *ἡμέρας πολλὰς* Vulg. dies multos, complures integros annos, & longissimi temporis tractum h. l. infert. ם Pluralis Numeri est, pro quo bis terminatio fœminina occurrit, *Deut. XXXII. 7. Ps. XC. 15.* vel etiam more Chaldæorum ם Gen. XXIV. 24. semel defectivè ם Num. VI. 5. ם Singulare non hebraicæ à ם quod mare notat, ut GUSSETIO videtur, eo quod dies primum affulserit terræ in
qua

qua Paradisus erat à vespera & à mari mediterraneo, sed Ara-
 bicæ originis. STOCKIUS *ad hanc vocem*. Propriè infert tempus
 lucis, quod nocti opponitur, *Gen. I. 5. 14. 16. XXXI. 39. Deut. IX. 9.*
 Tropicè autem tempus die nocteque constans, adeoque diem
 & naturalem & artificialem, nec non tempus multis diebus
 constans. GLASSIUS *Lib. V. Tract. I. Cap. XVII. n. 3.* & annotante
 KIMCHIO *ad Ezech. XXIV. 26.* aliquando idem est ac זמן & עת. In
 plurali quandoque annum denotat integrum, tot scil. dies
 quot annum efficiunt, idque fere quando sine restringente
 numerali ponitur, *Lev. XXV. 29. 2. Chron. XXI. 19.* Hinc מִסְפָּר
 יָמִים *Jud. XVII. 10.* יָמִים יְמִימָה *1. Sam. I. 3.* לִימִים מִימִים *2. Chron.*
XXI. 19. Addit GUSSETIUS *in Comment. L. E.* יָמִים *in mensura*
annalis significatu non habere ה Demonstrativum præfixum; Hoc autem
presente dies propriè dictos & simplices esse intelligendos. Verum
 etiam absente ה sumi pro spatio temporis indefinito docet
 trita illa locutio הָנָה יָמִים בָּאֵים & discernitur à significa-
 tione anni per circumstantias. Plura de hac voce notatu
 digniora, vid. ap. GLASSIUM, GUSSETIUM, *cc. II.* Hoc loco
 complures annos notat, eumque in finem adjunctum habet
 Adjectivum plurale רַבִּים, cujus singulare idem est ac *multus,*
copiosus, magnus. Hinc LUTHERUS reddit eine lange Zeit. Non
 ergo complementum hujus vaticinii in captivitate Babylo-
 nica est quærendum, quæ septuaginta saltem annorum fuit,
 quod exiguum temporis spatium non æque in Scriptura S.
 per יָמִים רַבִּים solet definiri, sed multo longius. Planior
 quoque est convenientia hujus vaticinii cum captivitate Assy-
 riaca quippe quæ diuturnior multò & calamitosior quam
 Babylonica fuit. Accedit & hoc, per Israëlitas non Tribus
 Judæ ac Benjaminis, sed reliquas X. h. l. venire intelligendas,
 id quod mox prolixius planum faciemus. Illud igitur tem-
 poris spatium h. l. est intelligendum, quod intercessit inter

abductionem in captivitatem Assyriacam à Salmanassare consummatam, 2. Reg. XVII. 5. ad restitutionem usque Israël per CHRISTUM facta, tempus verè longum, septem & quot excurrunt anni, constans seculis, juxta calculum *Sethi Calvisii in Opere Chronologico fol. 207.* His accedunt anni ad nostra usque & finem mundi perduratura tempora, cum nunquam fuerit reversus universus populus Israël nec rediturus unquam ad peculiarem Politiae formam, ii quoque, qui tempore solutæ captivitatis Babylonicæ cum Juda & Benjamine ex reliquis Tribubus reversi, haud ita multi fuerint.

§. IV. יִשְׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל Sedebunt filii Israël. Jon. יִתְבּוּן LXX. καθήσονται Vulg. Sedebunt. יִשֵּׁב quod in genere sessionem notat, inter alia quoque significata *manendi & permanendi* notionem infert, quia qui sedet, alicubi manet, Gen. XIX. 30. 2. Reg. II. 2. 4. 6. Exod. XXIV. 14. Frequentissimè autem omnium habitare & commorari significat. Variè hoc verbum sumitur, & complures improprias format significationes ex additis vocibus, prout illæ bonæ vel malæ sunt, significatum trahentes. Vid. GUSSETIUS in *Comment. L. E.* LEIGH in *Crit. S.* & STOCKIUS in *Cl. L. S. ad hanc vocem.* Inprimis modificatè statum miserum & contemptum indicat, quemadmodum è contrario *surgere* fortunatum ac lætum. Sedere mœrentium est, qui præ animi sæpe dolore quid agant, quidve omittant nesciunt, Job. II. 13. Neb. I. 4. Inde transferri solet ad captivos, Jer. XXXII. 16. lugentes, Es. XLVII. 1. 5. desolatos, 1. Sam. XII. 16. Job. I. 20. Jer. II. 18. ad dolorem viduarum, Es. XLVII. 9. Thren. I. 2. Hæc quoque significatio hujus loci est. Sedebunt filii Israël more scil. viduarum atque mœrentium desolati & afflicti, ideoque lugentes & squalidi, quod congruit typo sedentis fœminæ, & accommodationi ad destitutum eorum statum. Sicut enim mulier adultera sedet, ita ut non
habe-

haberet, quos olim habuerat seu maritum, seu procos; Sic etiam seffuri erant Israëlitæ sine Rege Principe, aliisque exuti ornamentis, tam in Republica, quam Ecclesia. Ii autem, quos miser hic status mansurus erat, sunt בני ישראל. בְּנֵי בְנֵי constructum Plurale habet Singularem בֵּן à Rad. בָּנָה *adificavit* quia per filios ædificantur parentes, *Gen. XVI. 2. XXX. 3.* & conservatio atque prorogatio domus paternæ atque familiæ in filiis consistit. Vid. BUXT. in *Lex. Thalm.* Varias hoc nomen periphraſes & Hebraïsmos insignes parit, de quibus consulantur GLASSIUS *Phil. Lib. III. T. I. c. 36.* GUSSETIUS in *Comment. L. E. CLERICUS in Quest. S. XXII.* Inprimis fumitur aliquando pro liberis promiscuè nulla ratione sexus habita, *Gen. III. 16. Ps. CXXVII. 3. Es. XIII. 18.* aliquando genitos masculos tantum denotat, *Gen. V. 4. & 28. XVI. II. 15.* In Plurali quoque posteros indicat, *Exod. I. 7. Jer. XXXI. 29. & nepotes Gen. XXIX. 5. XXXII. 1.* quæ significatio hujus quoque loci est. יִשְׂרָאֵל autem Nomen Proprium est, Jacobo Patriarchæ ab ipso Angelo colluctatore inditum, *Gen. XXXII. 29.* cujus Etymologiam ipsemet Angelus *c. l.* aperit, quicquid etiam alii in contrarium comminiscuntur. Israël igitur vi vocis idem est ac victor DEI seu Princeps. PFEIFFERUS in *Dub. Vex. Cap. I. Lib. 62. ubi complures de hac voce adduxit auctores.* Hoc autem Jacobo initio inditum postea in familiam ejus, & successu temporis in universum populum transit, qui Hebræus dicitur non à transitu Abrahami ex Chaldæa in Cananæam, ut multis placet Philologis; Sed ab Hebero pronepote Semi, & Religionis & primævæ lingvæ propagatore. PFEIFFERUS in *Dub. Vex. Cent. 1. Lib. 36. & qui ab ipso adducti sunt.* LEVSDENIUS in *Jöele Illustr. pag. 66. 67.* LEYDECKERUS de *R. Hebr. P. I. pag. 3. 4.* LOESCHERUS de *causis L. H. pag. 53.* MAJUS in *Disfert. S. Lib. II. pag. 109.* Israëlis autem nomine insigniebantur omnes ante scissuram X. Tribuum, post

post eam autem יהודים dicebantur qui Reges habebant ex stirpe Judæ, Israël autem qui Jeroboamum sibi in Samaria constituerant Regem, X. scil. Tribus, 1. Reg. XII. quæ distinctio ipsis quoque Prophetis non inusitata est, Jer. III. II. XXX. 32. Hof. I. 9. Perpetuo autem servari hoc discrimen in Prophetarum oraculis Cunæi quidem est sententia L. I. C. X. non tamen plurimorum aliorum, cum Juda & Benjamin istud non omnino deposuissent. Vid. LEYD. de Republ. Hebr. P. I. pag. 5. Licet autem Judæi nomine Tribus Juda & Benjamin dicerentur, post captivitatem tamen Babylonicam evasit hoc nomen & totius gentis & religionis commune, non modo reducibus cum Judæis ex captivitate Babylonica Israëlitis, sed & reliquis omnibus cujuscunque essent cæli aut climatis. Probat hoc imprimis contra Cunæum Christianus NOLDIUS de vita & gestis Herodum à Crenio collecta Fasc. IV. Exercit. Philol. pag. 616. Ἰσραηλιτῶν etiam Gal. I. 14. religionem notat, non Tribui Judæ peculiarem, sed toti δωδεκαφύλω commune Actor. XXVI. 7. Nihilominus tamen Israëlitis nomen gratiosissimum ipsis mansit, quo insigniri gloriosum sibi ducebant, & Apostolos ad captandam eorum benevolentiam prima προσφωνήσει eos Israëlitas appellasse comperimus, Actor. II. 22. III. 12. 25. XIII. 16. Rom. IX. 4. 6. 7. Extensum quoque hoc nomen est in N. T. ad omnes Jacobi posteros tam corporales, quam etiam spirituales, i. e. omnes electos ex Judæis & Gentibus. Israëlita enim γνησίως tales sunt omnes omnino fideles, non ex Jacobo tantum propagati, Rom. II. 28. 29. Gal. III. 8. 9., sed & qui eadem fide sunt ornati, 2. Petr. I. 1. CLUVERUS Diluc. Apoc. T. II. pag. 278. HOTTING. Thes. Phil. Lib. I. Cap. I. pag. 6. Sumitur autem hoc nomen sacris in literis latè, strictè, strictissime. Latè XII. Tribus indicat; strictè X. Tribus tantum, strictissime autem soli Judæi, specialiter sic dicti, hoc nomine insigniuntur, 1. Maccab. IV. 20.

QVÔ

Quô sensu h. l. veniat, non omnium una est sententia. Latè
 qui esse sumendum existimant, ut quidem recentiorum non
 pauci sunt, non habent rationem ipsius distinctionis *Capite I.*
& II. factæ inter Israël & Judam, cum tamen non sint confun-
 denda, quæ Propheta distingvit. Neque admittunt hoc præ-
 dicata *vers. 4.* enumerata, nisi nostrum tempus respicere veli-
 mus, in quo Israëlitaè pariter atque Judæ destituuntur Regi-
 bus, Judicibus Ephod, Theraphim & sacrificio, adeoque
 ex convenientia hac eventus prædictionem conjicere. Verum
 non ob idololatriam, sed ob occisum CHRISTUM Judæi hodi-
 enum hæc patiuntur, adeoque aliæ sunt illorum exitii moderni
 causæ, ob quas ad idem tempus referri non potest. *Videantur*
 CORNEL. à LAPIDE, JOH. SCHMIDIUS, RIVETUS *ad h. l.* Nec
 pugnat pro ipsis argumentum per Israël X. Tribus semper
 intelligi, ubi non fit expressa distinctio inter Judam & Israël,
 aut ut Riberæ placet cum X. Tribus Israël potius, quam filii
 Israël appellentur. Contrarium patet ex *2. Reg. VIII. 12. Coll. cum*
Cap. XV. 6. 12. ubi per Israël X. Tribus intelligendæ, & *1. Reg.*
XII. 16. 17. 18. ubi ישראל & בני ישראל promiscuè adhibentur.
 Qui duas tantum Tribus Judam scil. & Benjaminem intelli-
 gendas volunt, cujus inter alios TARNOVIVS quoque est *in h. l.*
 sententiæ, vel non vident, vel videre nolunt, quam prædi-
 cata *vers. 4.* posita, nec tempori ipsorum captivitatis, nec ei,
 quod ad CHRISTI usque adventum intercessit, accommo-
 dari commodè haud possint. Sors enim Judæorum in Baby-
 lonia longè felicior erat præ ea, qua utebantur Israëlitaè in
 exilio, & utroque tempore aliquam adhuc fuisse formam &
 Reipublicæ & cultus divini nemini potest esse obscurum, res
 illorum qui pensi habet. Si inter initium & complementum
 distingvere velint, & hoc ad præsens referre tempus, prior
 redibit responsio. Optima est sententia, quæ ad X. Tribus,
 in capti-

in captivitatem Assyriacam abductas hanc propriè pertinere commentationem defenditur. Mandatum enim accipit Propheta iterata vice adeundi eos, ad quos prius fuerat missus, & iterandi prædictionem suam, quæ ad Israëlitas strictè tales fuerat directæ, uti patet ex *Cap. I.* Indicat hoc particula *וְהָיָה* *vers. 1* *Capitis nostri*, quæ ordinis est, & infert post prius aliquid aliud vel fieri, vel fieri debere annotante SEB. SCHMIDIO *ad h. loc.* Longè quoque durius agit Propheta cum Israëlitis, quam cum Juda, cum tamen hujus peccata non carerent severissimâ reprehensione, id quod indicio est Prophetam destinato consilio missum fuisse ad Israëllem non Judam. Solenne enim est Prophetis, ut illis populis, ad quos non sunt missi, videantur parcere, vehementer autem invehantur in illum, ad quem sunt ablegati. Vid. JOH. SCHMIDIUS *in Proleg. ad Hoseam.* Adhæc expressa fit distinctio Israëlitis & Judæ, *Cap. I. 6. 7. II. IV. 15. 16. 17. V. 5.* Israëlitis autem nomine Judæ contradistincti tunc temporis veniebant X. Tribus. Accedit Prophetam imprimis in Idololatriam Israëlitarum, quæ spiritualis scortatio est, fœdissimamque regni Israëliti corruptionem invehi, quæ multis parasangis post se relinquebant Judam. Introduxerat enim Jeroboamus I. idololatriam, *1. Reg. XII. 28.* cujus peccaminosi instituti cum reliquis Israëlitarum Regibus tenacissimus quoque erat Jeroboamus II., filius Joasi, Regis Israëlitis, quo satis feliciter aliàs imperante, officio suo Prophetico fungebatur Hoseas. Huic religionis & divini cultus corruptioni, ut fieri solet, immanis sequebatur scelerum licentia in omnibus statibus. Sacerdotes & Levitæ erant immifericordes, *Cap. IV. 6.* Politici indulgebant genio, nec rationem æqui bonique servabant, *VII. 3.* totus populus rebus secundis ferendis impar luxu difflebat, *VIII. II. XII. 5.* Hæc acriter & asperè objurgat Propheta, eoq; regno Judæ contradistinguit, *Cap.*

Cap. IV. 15. Ne dicam filium ex Prophetæ conjugē primo susceptum Jeselem fuisse denominandum, quā eleganti paronomasiā indicabatur pœna, quā de populo suo sumpturus erat summum Numen propter suam defectionem à vero Israël. Samaria enim & Iesreël erant sedes regiæ Israël, 1. Reg. XXI. 1. 2. Reg. IX. 10. X. 6. pro toto regno h. l. positæ & inclaruerat ultima hæc ob excidium Jorami & Jesebelis ibidem procuratum, 2. Reg. IX. 15. 16. 17. 30. 36. ibidemque contigisse stragem Israëlitarum extremam à Salmanassare, 2. Reg. XVII. 4. editam observat FRIEDL. in Theol. Exeg. ad h. l. Ultimo omnium, exceptis iis, quæ in ipsius Quæstionis pertractatione adh. afferentur, pro asserenda hac sententia adjecisse sufficiat, extra controversiam positum esse, quæ sequuntur, melius in captivitatem Assyriacam X. Tribuum, quam Babyloniam duarum tantum Tribuum, dici atque convenire, de quo pluribus infra. Firmum igitur fixumque nobis manet, totum hunc sermonem ad Israëlitas, qui ex X. Tribubus erant, potissimum dirigi, in quo consentientem habemus Jonathanem Chaldæum, qui primam hujus vaticinii pericopam, qua Caput III. inchoatur ita παραφράσει: *אָז אֶתְנַבֵּי בְּרוּחַ עֵרֶךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל* vade, vaticinare prophetiam super domum Israël. Huic assurgunt ex nostris LUTHERUS, WEIMARIENSES, OSIANDER, SEB. & JOH. SCHMIDII, WINCKELMANNUS, MEISNERUS, aliique complures, ex Reformatis prolixissimus in eo est RIVETUS, ut taceam SANCTIUM & CORNEL. à LAPIDE, aliosque ex Pontificiis.

§. V. Porro adumbrat Propheta miseram illorum sortem in diebus illis futuram, enarrando mala illa quæ eventura erant ipsis tam in politico, quam ecclesiastico statu. Quemadmodum enim mulier longo tempore sedere cogebatur privata viri consuetudine, nec impune scortari, neque legitime nubere

C

nubere

nubere poterat, illius quoque destituta amore, qui eam sibi acquisiverat, captiva quasi & vidua; Sic Israëlita quoque mansuri erant sine Rege, Principe, Sacrificio, destituti omni & Republicæ & Ecclesiæ visibilis forma. Duo priora, Rex & Princeps, ad everisionem status civilis, posteriora quatuor autem ad privationem religionis & cultus pertinent, tam veri, quem per sacrificium & Ephod, quam falsi, quem per statuam & Theraphim notat. Mala igitur grandia præminabatur DEUS, privationem scilicet rerum tam bonarum, quam malarum, ipsis alias gratissimarum, cessationem scilicet cultus iusti seu veri, & prohibiti falsi. Sunt quidem, quos inter & CALOVIUS in *Bibliis illustratis* h. l. qui cessationem cultus tantum divini indicari ajunt. Existimant enim, poenæ loco hæc dictari ipsis, quo nomine tamen statuarum & imaginum privatio venire non possit, neque falsi cultus rationem à DEO haberi ullam, neque populum unquam facile fuisse omni cultu destitutum. Verum rectè si ponimus calculum, miserrimum populi Israëliti statum Propheta erat depicturus, adeò, ut ne quidem falsus Propheta, & qui sacra idoli colerent, remansuri essent, ad quam calamitatem nunquam ante erant redacti. Poenæ loco satis gravis ipsis esse poterat, cum subtraherentur illa, quæ tantopere deamaverant, non quod bona & licita essent, sed quod talia viderentur. Hanc enim sese populo idololatræ irrogaturum poenam, ut superstitionis instrumenta ipsis removeat, plus vice simplici testatur pagina sacra. Hunc in sensum comminabatur DEUS vitulum Bethelis per Salmanassarem auferre, *Hof. X. 5. 6.* & vaticinantur Prophetae idola gentilium prædæ & direptioni fore hostibus suis, *Jer. XLVIII. 7. XLIX. 3. Amos I. 15.* Hunc quoque sensum sibi vindicat ἀπεδοσας, τῇ προλασει quoad singula membra respondens. Ut Sponsa Prophetae jubebatur desiderare non solum absque marito,

marito, cui honestè nuberet, verum sine amatore & scortatore, cum quo turpiter viveret, *vers. 3.* Sic Israëlita quoque relinqvendi erant sine ulla Reipublicæ & cultus divini publici forma, seu rectâ, quâ DEUM colerent, seu pravâ, quâ impiè cum idolis scortarentur. Et licet cultus idololatricus ipsi curæ non sit, non tamen alienum ab ipso est, dare quandoque populum suum in reprobum sensum, ad faciendum ea, quæ bona non sunt, quâ pœnâ eos solet afficere, quos diu à cultu idolorum revocare non potuit, *Hof. IV. 17. Ps. LXXXI. 12. 13. Rom. 1. 28.* Neq; existimandum, hunc populum omni omnino cultu fuisse privandum, sed proprio tantum, & illo, cui sub Regibus suis idololatrâ erat assuetus, scil. vitulorum aureorum Serapidis, Baalis, aliorumq; Deastrorum, qui hæctenus ab ipsis tam magni æstimatus. Hinc R. Dav. Kimchi *ad b. l.*

אין זבח ליהוה ואין מצבה לעו ואין אפר ליהוה ותופים לעו
i. e. Quod dicitur apud Prophetam: *absqve Sacrificio, illud respicit verum DEUM: absqve statua, cultum alienum: absqve Ephed, iterum verum DEUM, absqve Theraphim denuo cultum alienum.* Et LIGHTFOOTUS T. III. *Opp. Expos. IV. Hof.* Absq; Rege Hierosolymæ, absqve Principe Samaria, absqve Sacrificio Hierosolymæ, absqve Statua Samaria, absqve Ephod Hierosolymæ, & absq; Teraphim Samaria, quo brevibus à Servatore respici, *Job. IV. 21. censet.*

§. VI. De singulis nunc erit dispiciendum. אין מלך ואין שר
Vulg. sine Rege, sine Principe. LXX. *ἐκ ἐνὸς βασιλέως ἢ δὲ ἀρχόντος* non existente Rege neqve Principe. Asyndeton datur in hac enunciatione conjunctum cum Ellipsi verbi Substantivi in Futuro supplendi. Particula אין cum de personis adhibetur commodè redditur *nullus, nemo.* GEIERUS *ad Ps. XXIV.* Solet autem tum præcipuè adhiberi cum filum orationis trahitur, sin rumpitur, אין usurpatur. GLASSIUS *Phil. S. L. III. Tract. V. c. 18. ubi* & *de constructione adverbiorum negandi* & DANZIUS

in Interprete §. 136. מלך generale nomen est, & Regem notat, absoluta gaudentem potestate, nec superiorem agnoscentem, à quo dependet *1. Sam. VIII. 18. XII. 2. XV. 11. 6. 2. Sam. II. 11. 1. Reg. III. 1.* Quandoque quoscunque magistratus superiores, Principes, Duces, Dynastas denotat, *Gen. XXXVI. 31. Deut. XXXIII. 4. Ps. CX. 5. CXIX. 46.* Hoc loco טוֹ שָׂרָא oppositum, summum in Imperio infert, quo privandi erant Israëlitæ, non quidem omni omnino, sed ex sua gente. Miris enim modis superbiebant X. Tribus ob felicem Regis successum, existimantes sese nunquam everti posse. Jam quod Reges non peregrinos & ascitios, sed è sanguine Israëlitico prognatos haberent, illud haud minimam felicitatis suæ partem habebant. Hoc autem fore ipsos privandos minatur Propheta. Targum Jonath. reddidit: לֹא מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד *Non est Rex de domo David.* Extraneis enim & alienigenis subjiciendi erant, nec proprium habituri Regem. Non autem Rex tantum, sed & Princeps ipsis defuturus prædicatur. שָׂרָא eum notat, qui in eminentia positus est, & singulari pollens auctoritate, potestatem in alios sibi subjectos habet. Tales erant Principes civitatum, *2. Chron. XXIX. 20.* Provinciarum, *1. Reg. XX. 14.* Principes Tribuum, *1. Chron. XXVII. 22.* Principes exercitus, familiarum, aliorumque officialium. Hoc ipso autem non tantum status Monarchici destructio per Assyrios, sed & omnis omnino simpliciter Politicæ abolitio insinuatur, quod nullos nec Reges, nec Principes, nec Magistratus, aut ullam Reipublicæ formam sint habituri reliquam. Accidit hoc Israëlitis in captivitate Assyriaca, & reliquis temporibus, nostris autem omnibus & singulis, ut non tantum Rege suo careant, sed nec ullum è suis jurisdictione præditum habeant, neque suis, sed exterorum legibus uti cogantur, de quo pluribus infra.

§. VII. Neque

§. VII. Neque mitiora expectanda erant fata Ecclesiæ
 Israëlitiæ, cum neque Sacrificium neque Ephod, neque Sta-
 tuam neque Theraphim esset habitura, adeoque omni omnino
 cultus divini tam veri, quam falsi solito exercitio erant pri-
 vandi. Primo loco sacrificium ponitur. זבח Sacrificium
 notat, quod mactari potest, à Rad. זבח mactavit. Sacri-
 ficia enim cum non unius essent generis, nomen hoc ea tan-
 tum infert, quæ mactando immolandove peragebant, & cru-
 enta dici possunt. Nomen hoc plurimis in locis positum est
 pro Sacrificio, ita ut observante Elia Germano in animadver-
 sionibus ad R. Dav. Kimchi Lexicon, plerumque non nisi de
 mactatione hostiarum DEO vero vel idolis oblatores usur-
 petur, duobus duntaxat locis in Lege exceptis, *Gen. XXXI. 54.*
Num. XXII. 40. Appositè autem hæc vox delecta fuit ad sacri-
 ficia DEO oblata denotanda, quippe quæ ejus quasi cibus sunt,
 altari ut mensæ appositus, & afferuntur ad illum, ignis bene-
 ficio sublata in altum. Hinc altare passim mensa Domini,
 & victimæ cibus Domini appellantur, *Mal. I. 7. 12. Lev. XXXI. 6.*
 His carere debebant sacrificiis Israëlitiæ, quo ipso tamen synec-
 dochica locutione verus veri DEI Israëlitis cultus, cujus præ-
 cipua pars erant sacrificia, auferendus prædicitur, *GLASSIUS*
Phil. S. L. V. Tract. I. c. 16. Illis enim in terræ partibus, in quas
 erant relegandi, nullum ritè offerre poterant sacrificium,
 quippe quod Hierosolymis tantum fieri poterat. Hinc Raschi:
 וַאֲנִי זָבַח בְּמִקְדָּשׁ בְּיְהוּדָה *& sine sacrificio in Sanctuario in Juda.*
 Et *Jonath.* וְלֹא יִהְיֶה לְרַעְיָא בְּיְרוּשָׁלַם *nec erit, qui sacrificet*
in beneplacitum Hierosolymæ.

§. VIII. וַאֲנִי מִצְבָּה *& sine statua.* LXX. minus commodè
 transtulerunt ἀνεστησεν ἑστῶτα neque existente altari, quos
 Vulg. Syr. Ar. & ipse quoque Lutherus secuti, cum aliud sit
 מִצְבָּה aliud מצבה. Superat enim altitudine statua altare, &
 rectius

rectius hujus respectu ita dicitur quam illud. Ne dicam alium
 fuisse usum altarium, alium Statuarum. Nec juvat CORNEL.
 à LAPIDE, altare h. l. directè & correlativè respondere sacri-
 ficio. Hoc enim Synecdochicè absentiam cultus veri, illud
 autem idololatrici infert. Hinc ואין מצבה הכעל בשמרון למלכי ישראל
Et non est statua Baali Samariae Regum Israël. Jonath.
 ואלה קמתה בשמרון non est excelsum Samariae, Riv. ad b. l.
 Est autem מצבה à מצב ipsa Scriptura teste *Gen. XXXV. 14. & 20.*
2. Sam. XVIII. 18. ubi nomen hoc verbo suo conjunctum est.
 Kimchi exponit hanc vocem per lapidem, qui ad adorandum
 erigitur, vel etiam in titulum sepulchri: sed latius patet
 ambitus vocis, notans id, quod erectum est seu memoriae,
 seu cultus, seu alterius causa fuerit factum, seu fuerit columna,
 seu simulacrum, seu cippus aut aliud ejusmodi. Vid. CLERICUS
ad Gen. XXVIII. 18. LXX. vertunt comuniter per *σηλην*, Vulg.
 quandoque *statuam*, sæpius *titulum*. Chald. קמתה. Propriè
 statuam notat, quæ ratione locorum & subjectorum vel in
 bonam, vel in malam sumi potest partem. Habebant enim
 & DEI cultores suas statuas erectas vel in signum loci memo-
 ratu digni, & gratam rei gestæ memoriam, id quod moris
 vetustissimi erat à ratione non abludentis, ut si cui hoc vel
 illo in loco singulare aliquod divinæ providentiæ beneficium
 obtigisset, cippum seu titulum, seu aram ibi poneret, & Nu-
 mini consecraret, subinde etiam addita inscriptione, vel sim-
 pliciter nomen DEI exhibebat, vel etiam latius beneficii me-
 moriam explicabat. Hujusmodi monumenta qualiacunque
 מצבות dicebantur. Hunc in sensum Jacobus Patriarcha
 lapidem, super quo Bethele recubuerat, DEUMq; expertus
 fuerat præsentem ungit, eumque posuit למצבה in monumen-
 tum sacrum, *Gen. XXVIII. 17.* quem cultum DEO fuisse gratum
 testatur, *Gen. XXXI. 13.* Offendiculo fuisse hunc lapidem, & ori-
 ginem

ginem dedisse vicinis gentibus ex prava quadam κακοζηλία non modo hunc, sed & alios lapides sacro ritu inungendi & consecrandi, quos Betylos vocarunt, eosque animatos crediderunt, deducit WITSIUS in *Ægypt. Lib. II. Cap. XII.* & qui ab eo adducuntur VOSSIUS de *idololatria Lib. VI. Cap. XXXIX.* BOCHARTUS CANAAN *Lib. II. Cap. II.* Hunc in usum idololatricum scilicet & superstitiosum cum etiam sæpe converterentur à populo DEI, hinc vetuit DEUS suos religiosum istiusmodi signum ponere, *Levit. XXVI. 1. Deut. XVI. 22.* & refert inter ea, quæ & Israëlitis imputantur in defectionem, *1. Reg. XIV. 23.* & gentium cippos plane iussit evertendos, *Exod. XXIII. 24. XXXIV. 13. Deut. XII. 3.* Hunc in sensum hoc potissimum loco sumitur, quatenus ad cultum prohibitum pertinuit מצבה & instrumentum fuit vel idololatriæ, vel etiam superstitionis & sensus est: Ipsos neque DEO, neque idolis sacrificaturos. Indicare videtur hoc intra versum accentus distinctivus maximus Atnachus, anomalice positus, singulare quid subinferens. Hac voce quasi respicit vitulos istos aureos Dane & Bethele à Jeroboamo I. positos, *1. Reg. XII. 28.* quorum statuæ, juxta & aliæ magno in pretio erant X. Tribubus. Etiam his, inquit, carebunt, nec permittentur à gentibus suis servire idolis. GROTIUS videtur indigitari columellæ istæ ante legem ceremoniam licitæ, *Gen. XXVIII. 18. & XXXI. 13. 45. XXXV. 14. 20.* postea verò, quod frequentes essent in usu idololatræ prohibitæ in lege sub nomine generali religiosi signi, *Exod. XXIII. 24. Levit. XXVI. 1. Deut. XII. 3. XVI. 22.*

§. IX. מִן אֶפְרַיִם sine Ephodo. Nomen est Radicis אֶפְרַיִם bis occurrentis sacris in literis, *Exod. XXXIX. 5. Lev. VIII. 7.* quod BUXTORFIO est, amicitia, accinxit; Pagnino Superinduit, super textit; Mercero, adaptavit constringendo, qui etiam vult semper usurpari de tunica corpori adstringenda. Nomen igitur vi vocis

vi vocis *amiculum*, *humeral* significat, quod LXX. reddunt
ἄνωγυς Vulg. *Superhumeral*, alii *amiculum*, quibus tamen voci-
 bus forma ejus non satis exprimi videtur. CLERICUS ad *Exod.*
XXV. 8. pallium vertit, quia pallii ritu non modo fuit super inje-
 ctum, sed & pallii Punici ac orientalis instar quadrangulum
 fuit, quod Etymon non plane abhorret a forma hujus vesti-
 menti, quippe breve erat ad dimidium lumborum tantum
 dimissum, ita illud describente KIMCHIO ad *1. Chron. XV. XXVII.*
 Hoc nomine jam insignitum fuit ab HIERONYMO, qui illud non
 quidem pallium, sed palliolum interpretatur. Vid. BRAUNIUS
de Vest. Sacerd. Hebr. L. II. §. 6. & conf. STOCKIUS in *Cl. L. S.* ad hanc
 vocem. Optima tamen est sententia BUXTORFII in *Lex. ver-*
tentis cinctum, *amiculum* humerale, eo quod aptissimè cingeret
 corpus, & vicissim ei accingeretur Pectorale, in quo demon-
 strando prolixissimus plane & singularis est GUSSETIUS in *Com-*
ment. L. S. Erat autem hoc Ephod ornamentorum sacerdo-
 talium, quibus sacer apud Judæos conspicuus erat cultus præ-
 cipuum vestimentum Pontifici summo proprium, præter ea,
 quæ cum Sacerdote communia habebat, de quo conficiendo
 præceptum habetur, *Exod. XXVIII. 6. 7.* vestimenti genus fuisse
 talare JARCHIUS vult *Exodi ult. verbis*: רחבו כרחב גבו של ארם :
 ורחבו עקביו ויגזרו ויגזרו ויגזרו ויגזרו *Latitudo ejus est, ut latitudo tergoris viri,*
& extenditur, & pertingit ad talos. Sed rectius illud describit
 R. DAV. KIMCHI ad *1. Chron. XV. & XXVII.* רחבו כרחב גבו של ארם
 והיה כמין שני בגדים אחד לפנים ואחד לאחור ומגיע עד
 ללחי והיה האזור ארוג ממנו וחגרו בו : *Erat ut Ephod Aharonis*
quasi duo panni, quorum alter anterior, alter posterior erat, usque ad
lumbos demissi, & cingulum, quo cingebatur, ex ipso contextum erat.
 Talaris enim si fuisset, mira illa vestis exterioris pulchritudo
 vix conspici & sonus tintinnabulorum vix exaudiri potuisset.
 Prolixius de materia atque forma hujus FLAVIUS JOSEPHUS
 A. J.

A. J. *Lib. III. CVIII. BUXT. in hist. Urim & Thummim Cap. I. vesti-*
menti egere. LUNDIUS in Jüd. Heiligt. L. III. C. V. BRAUNIUS de
vestitu Sacerd. Hebr. Lib. II. Cap. VI. LEUSD. in Phil. Hebr. Disf. XXVII.
 GODWIN *in Mose & Aar. Lib. I. Cap. V.* Erat autem Ephod duplicis
 generis, aliud *singulare*, quo induebatur Pontifex M. in obe-
 undis officii sui partibus, & in casibus dubiis DEUM consul-
 turus, *1. Sam. XIII. 13. 18. XXIII. 9.* superius descriptum; aliud
vulgare quorumvis Sacerdotum, quod erat ex lino contextum,
 & cum addito dicebatur כֶּתֶם כֹּהֵן *1. Sam. XIV. 3. XXII. 18.* Imo
 civilibus & plebejis quoque videtur fuisse commune, cum
 David coram arca saltans illud quoque gestasse legatur, *2. Sam.*
VI. 14. Hujus autem vestimenti genuinus usus erat in Juda
 tantum, ubi Sacerdotium, & verus DEI cultus ipso tempore
 tantum vigeant. Non tamen anxie dubitandum, quin
 etiam ad cultus & ceremoniarum dissimilitudinem evitandam
 Ephod, aliaque indumenta Sacerdotalia pariter & ornamenta
 Jeroboamus Bethel conficienda curaverit, eaque tanquam
 ad mandatum Mosis factum, confecta, magno in pretio habu-
 erit, LUTHERUS *ad b. l.* Ephod igitur legitimum & illegitimum
 fuit. Illud in Juda, hoc in Israële ad illius exemplar à Jero-
 boamo institutum, *1. Reg. XII. 28.* ne quid in ornatu sacerdotali
 X. Tribus Israëlis Judæ remitterent. Hujus gloriæ præstan-
 tia sese efferebant Israëlitæ, quam tamen ipsis non fore perpe-
 tuam, hoc loco prædicitur. Insinuatur autem hoc ipso etiam
 simul Sacerdotium Israëli auferendum, quo collimare viden-
 tur LXX., qui *ιερατείας* voce utuntur. Alii autem à CORNELIO
 à LAPIDE adducti verbis, *sine sacrificio & sine altari*, sacerdo-
 tium auferendum satis expressum existimantes, pressius per
 Ephod oracula & Prophetiam, ob Urim & Thummim in
 Ephod posita, intelligunt atque sic Prophetas & Pontifices ab
 Israële auferendos volunt. Ephod enim erat Symbolum tam
 D pote-

potestatis judicialis in Sacerdote, quam Prophetiæ, ob pectorale judicii cum Urim & Thummim, quibus consulebatur DEUS. Huc respexisse videtur Raschi verbis: *אין אפוד של אורים ותמים המגיד להם נעלמו*: *Non erit ipsis Ephod Urim & Thummim, quod occulta ipsis revelet.*

§. X. Denique ipsos etiam privandos dicit suis Teraphim. *אין אפוד ותרפין sine Ephod & Theraphim.* Hæc vox caret Singulari & in Plurali tantum legitur, licet de uno quandoque usurpetur individuo in libris Judicum & Samuelis. De origine hujus vocis multi multa, quæ tamen partim incertis nituntur hypothesibus, partim Analogiæ Grammaticæ adverfantur, partim longius petita sunt. Nos calculum nostrum eorum adjicimus sententiæ, qui Syriacæ originis volunt esse vocem hanc à Rad. *תר* percontatus est, indicavit. Hinc Jonathan h. l. reddit *מחיי* indicantes. LXX. *διόσεις* quod juxta Suidam notat *ὁράσεις, ἐνύπνια* presensiones, visiones, & Zach. X. 2. *ἀποφθεγγόμενης*. Hujus quoque generis idola ex Syria & Chaldæa originem trahere haud obscurum est in exemplis Labanis Syri, Gen. XXXI. 19. & Ezech. XXI. 21. Zach. X. 2. quam in rem conferantur R. Moses Maimonid. More Nebhochim Lib. III. c. 29. SELDENUS de Diis Syris Synt. I. c. II. LUD. de DIEU ad Gen. XXXI. 19. WITSIUS in Egypt. Lib. II. Cap. III. VITRINGA in Es. Cap. II. 8. Quæ fuerint Theraphim forma pariter crucem figit Philologis. Monstruosa non minus quam fabulosa nimis est eorum fabrica, tradita à R. ELIESERE in capitulis XXXVI. & ELIA LEVITA in תשבי. Paulo aliter à BUXTORFIO in Lex. Rabb. repetita, quæ Theraphim facta fuisse dicuntur ex capite macerati hominis in duas partes dissecto, oleoque & fale condito, addita lamina aurea, cui nomen spiritus immundi fuerit inscriptum. Nec majoris sunt pretii, quæ de fabrica eorum per Astronomiam Judæorum magistri somniant, imprimis Raschius ad caput

caput nostrum : תרפים הם צלמים הנעשים בכזון שעה אחת : העשויה לכך ומרכרים מחלוחם ומגודין נעלמות וכן תי" ולות אפוד ומתי Theraphim sunt imagines facta ex intentione certa horae huic rei congrua & sic loquuntur ex semetipsis, & annunciant occulta. Hinc Jonathan explicat : Et non est Ephod, & qui responsum det. Aben-Esra ad Gen. XXXI. vult fuisse instrumentum æneum factum ut cognoscerentur partes horarum. Sed si hoc, quam stolidum fuisset consilium Michalæ, 1. Sam. XIX. 13. 16. ? Rectiora sentiunt, qui volunt Theraphim ad formam accessisse humanam, id quod colligi potest ex historia Michalæ, ad quam collatis verbis Abendanæ, vid. Michlal Jophi : הם צלמים עשויים על צורתם הנתורים בזה ויראו בהם העתורים Iste sunt imagines facta in formam hominis, & vident in eis futura. Fuisse autem Theraphim ejusdem usus atque figuræ cum urim, & imagunculam pectorali inditam profana nimis est opinio SPENCERI in *Disfert. de Urim & Thummim*, cum idololatrica simulacra DEO exosa, pars Pontificalis apparatus juxta mandatum DEI confecti esse non possint. Operosius eundem confutatum dedit CARPZOVIVS in *notis ad Jus Regium Hebr.* SCHICKARDI *Cap. I. Theor. II. Ant. V. v.* DALE in *Disfert. de Origine & Progr. Idol. Cap. II.* BRAUNIVS de *vestitu Sacerd. Hebr. Lib. II. Cap. 20.* Neque juvat præsidium, quod ex nostro textu quærit, in quo Ephod & Theraphim conjunctim ponuntur, cum planum & perspicuum putemus ex contextu, prædici h. l. idololatriæ, quod & mandato veri cultus divini exercitio, & prohibito idolorum, ipsis tam grato sint privandi Israëlita, nec meretricis, nec maritæ futuri. Neque שרפים, quod nomen est angelorum, *Es. VI. 2. 6.* eandem paginam facit cum תרפים cum hæc ex usu Scripturæ semper in malam partem accipiantur pro statua sacra, seu magna, seu parva; & qui videri poterat dubius locus, 1. Sam. XIX. 13. à PFEIFFERO vindicatur in *Exercit.*

Disfert. IV. conf. WITSIUS in aegypt. Lib. II. Cap. XII. BRAUNIUS c. l.
 Hoc ipso quoque ense eorum confoditur sententia, qui per
 Teraphim Cherubinos intellectos volunt, aut alias licitas in
 templo imagines sacras, adeoque in bonam h. l. accipi partem.
CALOVIVS in Bibliis Illustr. REITZIUS in notis ad THOM. GODVINI
Mosen & Aaronem. Habebantur autem haec idola Penates &
 Lares domestici, à quibus in casibus dubiis responsa peterent,
 & censebantur à tutelaribus quibusdam Geniis insideri, adeoque
 fatidica esse. *WITSIUS in Aegypt. Lib. I. Cap. VIII. §. 2.* existimat:
Theraphim fuisse simulacra quaedam parva, seculis antiquissimis frequenti
in usu, in sacris aediculis primum seposita, quae spiritus cujusdam impuri
praesentia saepius animata, oracula fundere solebant, Larium instar &
Penatum domesticorum. Suffragantur huic sententiae dicta, *Jud.*
XVIII. 5. Ezech. XXI. 21. Zach. X. 2 (ubi LXX. ἀποφθεγγόμεναι
 habent, i. e. breviter & concitè loquentes, id quod apprimè
 convenit Dæmoniorum oraculis, & ipsa origo vocis Syriaca.
conf. pluribus, PFEIFFERUS, WITSIUS, VAN DALE, cc. II. Nos
 facile patiemur quemvis abundare sensu suo, modo nobis
 detur, h. l. in malam accipi partem, & idolorum atque super-
 stitiosi cultus privationem indicari. Consentientes habemus
 in hac sententia praestantissimos quosque Interpretes, & proli-
 xissimus in eo est Ribera. Erant enim Judæi ad Idololatriam,
 divinationes & auguria Gentilium proni, nec parum fiduciae
 in iis collocabant. Imo ad hoc genus idololatriæ videntur
 eo procliviores fuisse, cum existimarent illud cum cultu DEI
 sui stare & conciliari posse. Vid. *VITRINGA in Es. XXX. 22.* His
 igitur ipsis desideratissimis nunc quoque privandos praedicit
 Propheta, eoque ipso simul miserrimum populi Israëliti
 statum insinuat, in quo non tantum vera religio, sed & falsus
 idolorum cultus, tanti ab ipsis aestimatus defutura erant.
 Plura qui legere discupit de Theraphim adeat *SELDENUM de*
Diis

Diis Syris Synt. 1. C. 2. cum BAYERI notis. BOCHARTI Hierozoicon P. 1. L. 11. c. 15. DIETERICI Antiquitates bibl. ad Deut. XII. 3. Es. XIX. 1. MICHAELIS notas ad Gaffarelli curiositates inauditae pag. 197. Not. 41.

§. XI. Patet igitur ex modo dictis gravissima DEI per Prophetam camminatio de perditissimo Israëlitarum statu, quam non multo post tristissim9 comprobavit eventus. Vivis ille adumbratur coloribus, 2. Par. XV. 3. Transibunt multi dies absqve DEO vero, & absq; Sacerdote, absq; doctore & absq; lege; complementum autem horum omnium habetur, 2. Reg. XVII. & XVIII. Non referendum hoc ad captivitatem Babylo- nicam, sed Assyriacam. In illam abducebantur Judæi, in hanc Israëlitæ. Illorum conditioni minus congruunt & non nisi ex parte, quæ de miseranda Reipublicæ & Ecclesiæ forma in antecedentibus dicta sunt. Suis enim jam pulsas sedibus Israëlitis X. Tribum sceptrum ad huc tenebat in Terra Sancta Juda. Imo licet tandem pari fortunæ ictu exscinderetur & in captivitatem Babylo- nicam deduceretur, non plane abjecta & in perpetuum abolita fuit ipsius Respublica. Spe alebatur ob Prophetarum vaticinia post LXX. annorum decursum redeundi in patriam, quæ ipsum non fefellit, & ex parte quoq; cessit in res Israëlitarum. Ne dicam, ipsa in captivitate meli- ori usus fuisse fortunâ Judæos Babylone, quam Israëlitas in locis captivitatis suæ. Illi in tam remota non erant abducti loca, atqve hi, suas sibi res habebant, suis vivebant legibus, fruebantur pacis commodis consortio & consilio Prophe- tarum, neq; omni omnino carebant imperio, sed Regem habe- bant Iechoniam ab Evilmerodacho exaltatum, suos Duces & Principes, quos inter & Zorobabel fuit, qui in patriam eos reduxit, pristinaeque Reipublicæ formam restituit, licet infe- riori longe gradu hæc ipsis contingerent, ac in terra possessi- onis ipsorum. *vid. LEYD. de R. H. P. II. p. 281. Neq; ex precibus*

Azariæ in captivitate Babylonica v. 38. *Non est hoc tempore Princeps, Dux, Prophetæ neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te, ut possimus invenire misericordiam tuam, colligendum quod hæc plane non fuerint ipsis, sed quia diminuta valdè & attrita erant.* Solutâ autem captivitate post septuaginta annorum spatium, horum omnium majori cum flore sunt compotes facti, urbem templumque restituerunt, jure eam legibusque ac moribus suis de integro condiderunt. Bene sese habuit Respublica Judæorum, ad ea usque tempora, quibus à Græcis Syriæque Regibus fuit vexata, à Maccabæis autem vindicata libertasque cum Religione servata fuit. Steteres res Judæorum, quas publicas appellamus hoc flore ad mortem usque Servatoris nostri, & quot excurrebant, annos, ita tamen ut inclinatae jam ac debilitatae quotidie in pejus ruerent. Quæ autem fuit sors X. Tribuum in Assyria? Miserrima: Longo enim intervallo ante eos fuere abductæ, sed & partim à Tiglath Pilassare Assyriorum Rege, postquam primum sub Menachemo Phul invasisset terram, gravi imposito tributo, 2. Reg. XV. 19. qui armis in Pecachum versis, totam Galaitidem Galilæam & Naphtalidem pervastat, incolasque in Assyriam abducit, 2. Reg. XV. 2. Chron. XXVIII.; Partim à Salmanassare reliqui omnes, qui pervastatâ cæterâ terrâ, post triennem obsidionem Samaritam capit, Hoseam Regem in vincula conjicit, atque eum cum universo reliquo Israële in Assyriam deportat. 2. Reg. XVII. & XIX. paucis ex viliori plebe in ea relictis. Atque hic finis fuit Republicæ X. Tribuum, quæ postmodum in longinquiora dispersa loca miseram servire servitutem in Assyria coacti sunt, neque iis gratiæ divinæ prerogativis fructi sunt, quibus reliquæ in captivitate gaudebant Babylonica Tribus. Quô pacto autem hæc omnia à Prophetis fuerint prædicta scite ostendit WITSIUS in *δεκαφύλω, Cap. XI.*

Cap. XI. Neque reversi sunt unquam ex hac captivitate universi Israëlitaë, sed maxima pars in sedibus ipsis assignatis permansere, *2. Reg. XVII. 23. 1. Chron. V. 26.* licet multi ex iis cum revertentibus Judæis ex captivitate Babylonica redierint, *2. Chron. XXXVI. 22. 23. Esra. I. 1-4.* qui coaluere cum Tribu Juda in unum Republicæ corpus, Judæorumque nomine dicti sunt, relictis in Assyria itidem nullibi distinctam Rempubicam habentibus. Pluribus hæc deduxit quæ hic extremis saltem attingere digitis licuit, *WITSIUS in Decaphylo Ægyptiacis annexo Cap. IV. V. LEYDECKERUS de Republ. Hebr. II. Lib. V. Cap. VI.* Quo remotiora autem ab his tempora, èo duriora plerumque experti fuere fata Israëlitaë. Successu enim temporis in remotissimas non tantum Orientis sedes delati, sed & hodiernum in omnes fere orbis habitabilis angulos dissipati, miseram vitam agunt, nullibi sedem fixam, de suo quam appellarent nomine, nedum distinctam Rempubicam habentes. Prolixius de misero eorum statu egere, *WITSIUS c. l. Cap. IV. seqq. LEYDECKERUS de R. H. T. II. L. II. C. IV. JAC. BASNAGE in hist. Jud. L. VI. C. 2. T. IV. Schudt in Jud. Merckw. T. I. C. I. seqq.* Neque posteris diebus mitiora fuere fata reliquarum Tribuum postquam à Romanis, Hierosolymâ captâ igne ferroque eorum Politia funditus deleta est. Confusæ ex hoc sunt tempore omnes Tribus in terris dispersionis suæ, neque Israëlitaë cum Judæis permixti, peculiarem ampliq; populum constituunt, aut Rempubicam, aut politiam ullam habent, quin potius omnibus contemptui & horrori sunt. *WITSIUS l. c. C. VII. Schudt Jud. Merckw. P. I. pag. 55. 206. 207. 2. C. IV. pag. 253.* Risui sese exponit R. Manasse Ben Israël, quando *Lib. III. de termino vitæ Sect. IV. N. VI.* in benedictionis potius, quam maledictionis parte præsentem Judæorum statum ponit, ob felicitatem, opes, honores, quibus Judæorum multi in Portugallia, Hispania,

nia,

nia, Venetiis, Amstelodami aliisque in Regionibus & Empo-
riis præ cæteris eminent, quantum lenta solent inter viburna
cupressi. Privatorum hæc est felicitas, quæ vix uni alterive
contingit, reliqua interim turba in misera abjectaque vivendi
sorte extorris & inops, omnibus despiciatui, oberrat, vix habens
quo tegat aut alat corpus. Ne dicam felicissimos quoque inter
ipsum servitutis tamen legibus cum reliquis esse subjectos,
destitutos Rege, Principe, templo & reliquis pristinae liber-
tatis insignibus, multoque ære securitatis jura redimere cogi.
Ipsemet R. Manasse *l. c. N. 8.* Hoseæ verbis subscribit h. m.
Enimverò, id optimè de eo statu dici potest, in quo nunc sunt. Succen-
turiantur ipsi ex Judæorum Magistris R. Dav. Kimchi *ad b. l.*
וַאלהֶם יָמֵי הַגָּלוּת שֶׁאֵנָּחֵנוּ כּוֹ הַיּוֹם וְאִין לָנוּ לֹא מֶלֶךְ וְלֹא שָׂר
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי בְרִשְׁוֹת הַגּוֹיִם אֵנָּחֵנוּ וְכִרְשׁוֹת מַלְכֵיהֶם וְשְׂוֵיהֶם;
*Hoc tempus est exilii, in quo nunc degimus, nec Regem, nec Principem
habemus; sed sub potestate profanorum vivimus, & sub potestate Regum
ac Principum ipsorum.* Plures vide adductos à THEOPHIL. SPIZELIO
in Elevatione Relationis Monteziniana pag. 3. & JOH. JAC. SCHUDDIO
in Jud. Merckw. P. 1. Prol. §. 20. seq.

§. XII. Ex his igitur planum atque perspicuum putamus,
quam vana & inania sint, quæ Verporum Coryphæi una cum
aliis etiam ex Christianis fingunt ac pingunt. Traditio est
Judæorum pervetusta, eos trans Euphratem immensum in
numerum excrevisse, & incolere terras, & hodiernum adh.
ultra fluvium Sambathionem integra possidere regna, de quo
multa nugantur. Verum insubidæ huic fabellæ occasionem
forte dedere, quæ auctor *Libri IV. Esdra Cap. XXIII.* & JOSEPHUS
Lib. XI. Cap. V. A. J. de iis tradunt. Verum fluvius hic Sabba-
thicus utopicus est, & fabulam totius orbis notissima Geogra-
phia convincit. Si autem inter incognita loca adhuc refe-
rendus, unde sciunt hoc Judæi, & tanta cum animi confiden-
tia

tia de ea loquuntur. Pluribus fabulæ hujus examen inierunt ELIAS in THISBI *advoc.* מוֹרְמוֹי aliiqve, BUXTORFIUS, CUNÆUS, FULLERUS, adducti à SPIZELIO in *Elevatione Relationis Monteziniane* pag. 6. & 122. ubi nugas has prostravit: quib9 addantur GALATINUS *Lib. II. c. 9.* SPANHEMIUS in *Dub. Evangel. P. III. Dub. II. 4.* EISENMENGERUS in *entdeckten Judenthum* P. II. c. 10. WAGENSEIL in *Pera librorum juvenilium* T. III. P. 1. pag. 552. Alii eò dilabuntur, ut Israëlitas montibus Caucasæis primum inclusos tandem in Tartaros & Turcas degenerasse contendunt, quod commentum variis hinc inde conquisitis coloribus fingunt & pingunt, STEPH. MORINUS in *Disfert. de cognitione Lacedæmoniorum & Hebræorum* & POSTELLUS in *Histor. Orient. P. I. Cap. V. VI.* Verum meris hæc superstruitur conjecturis opinio, & gravius errarunt Viri Christiani Judæis, qui ex historia N. T. & fide CHRISTI, meliora poterant esse edocti, pro merito hinc castigati à FÜLLERO in *Miscell. Lib. I. Cap. IX. & P. D.* HUETIO in *Demonstrat. Evangelica Propos. IX. Cap. IV. §. 14.* Alii volunt eos evasisse ad Sinenses, quos adductos vide à JOH. ALB. FABRICIO in *Bibliogr. Antiqu. c. 1. §. 10. pag. 19.* Alii ad Americanos sese recipiunt, quos inter hodiernum adh. reperiri reliquias X. Tribuum operosè tradunt, id quod in specie ab ANTONIO MONTEZINOS, alias Aaron Levi dicto, Judæo Portugallico est factum, à quo sibi imponi pass9 est Manasses Ben Israël, adeò ut defendendam eam susciperet in libello suo מִן מִן מִן inscripto, cuj9 quoq; sententiæ nonnullos è Christianis adducit FABRICIO in *Bibl. ant. c. 1.* Sed depexum eum dedit pro merito SPIZELIO in peculiari Tractatu, *Elevatio Relationis MONTEZINIANÆ de repertis in America Tribub9 Israëliticis.* Tandem OLAUS RUDBECKIUS celeberrimi Atlanticæ Scriptoris filij in *Lapponia sua illustrata* Israëlitarum reliquias, neq; in Asia, neqve in Africa, nedum in America, sed in Septentrionali Europæ regione Lapponia scil. quæ

E

rendas

rendas esse existimat, idque imprimis ex congruentia quadam morum & rituum probatum dare satagit. Verum ex quacunque rituum institutorumque conformitate ad originem gentis alicujus frustra concludi, compluribus notarunt WITSIUS in *Dissert. II. de Evangelio in America non predicato* & JAC. BASNAGE in *Hist. Jud. Lib. VI. c. 3. T. IV.* adducti à FABRICIO c. l. Alii contra ad alterum extremum abeunt, contendentes eas penitus intercidisse, & à gentibus, cum quibus coaluere, esse absorptas instar rivulorum in vasto mari. Nonnulli volunt Judæorum Magistri ex יבמות mulieres Israëlitarum X. Tribuum tanta laborasse sterilitate, ut brevi totus fuerit extinctus populus. HACKSPANIUS P. 2. *Not. Philol. ad h. c. l. pag. 933.* GVIL. VORSTIUS in *observat. ad Chronol. R. Dav. Ganz pag. 242.* scribit: *Hodie genuinas aliquas reliquias istorum Tribuum reperiri in orbe vanissimum est somnium*, SPIZELIUS in *Elevatione Relationis Monteziniana pag. 126.* vult, *illas ab Assyriorum Rege abductas partim in Assyria, partim in Media permansisse, inque locis illis continuatis sceleribus, periisse, juxta gravissimam illam comminationem, Lev. XXVI. 38. Es. VII. 8.* Restat ut quid nos sentiamus de superstitibus adhuc hodiernum X. Tribuum reliquis brevibus adjiciamus. Peculiarem ipsas adhuc hodiernum constituere Politiam, nullius imperio, nullius legibus obnoxiam, cujus cœli & climatis illa etiam esset, pernegamus, inter alia moti textus nostri verbis: *Sedebunt filii Israël multis diebus sine Rege, Principe, Sacrificio, &c.* Hi quousque sint perduraturi docet, *vers. 5.* in quo conversio ipsorum spiritualis promittitur ובחוריו הימים quibus verbis totum illud N. T. tempus ad finem usque seculi insinuatur, id quod pluribus inferius demonstrabitur. Quam diuturni igitur hi futuri sunt dies, tam diu permanebunt filii Israël sine Rege, Principe, &c. adeoque sine distincta & Republicæ & Ecclesiæ visibilis formâ. Ipsa quoque idem comprobatur

probat

probat experientia optima rerum omnium Magistra, cum quicquid hodiernum de residuis adhuc X. Tribubus peculiariter Reipublicæ formam habentibus nullibi reperitur, & potius inter ineptientium agyrtarum deliria, & tale quid quod in infantia inter somni difficultates à nutricula te audisse dictitas, cum WITSIO sit referendum. Neque tamen etiam, cur eas à Gentibus penitus absorptas, ita ut nulli omnino hodiernum supersint ex X. Tribubus, quin potius omnes & singuli evanuerint, dicamus; non satis causæ videmus. Ipsa reclamatur experientia, quæ innumerum adhuc Judæorum numerum tum in locis pristinae captivitatis, tum in longè latèq; Asiæ & Africæ disitis regionibus superesse, testatur. *BASNAGE Hist. Jud. Lib. VII. c. 33. Eisenmenger im entdeckten Judenthum P. II. Cap. X. Schudt in Jud. Merckw. Lib. I. Cap. II. III. seq.* Adhæc multi quidem ex X. Tribubus cum Juda permixti sunt partim ex iis, qui tempore Assyriacæ captivitatis relictii fuerant in terra possessionis ipsorum, partim ex iis, qui in Assyria fuere, & cum reducibus ex Babylonia reversi, aut postmodum sese iis associarunt sub communi Judæorum nomine; Sed post ferale illud & totale Judæorum excidium, à Romanis ipsis illatum, Hebræorumq; Republicâ penitus deletâ, horum posterii, alii una cum Judæis ad suos in Assyria vicinisq; locis commorantibus redeuntibus, cum iis confusi mixtiq; sunt, in gentibus sine discrimine Tribuum sub Judæorum nomine palantur, alii contra hinc inde in exilium pulsi in Europa dispersi disjectiq; sunt. Haud equidem præfractè negandum, multos ex iis cum tempore Gentilium induisse mores, atque cum iis coaluisse, sed de toto corpore hoc affirmare velle absolum est, imprimis cum videamus vagabundos in Europa Judæos separatam ab omnibus vitam agere, nec misceri moribus cum ulla natione, quidni de Orientalibus idem iudicium

ferendum, cum gens Judaica superstitionis suæ sit tenacissima? Neque demonstrari ex ulla fide digna historia potest, inquit WITSIUS in *δυναμῶν* Cap. VIII. §. IV. decem Tribus distinctum à reliquis Judæis populum nunc esse, nedum Rempublicam aut Politiam habere. Quamquam negare nolim, reliquias fortasse earum aliquas hic & illis reperiri, non magna tamen illa existimationis, sed inopes afflictasque esse, & quas non facile à cæteris Judæis discreveris. Plura qui de his desiderat, is conferat WITSIUM, BASNAGIUM, EISENMENGERUM, SCHUDTIUM, cc. II.

§. XIII. Dura satis atque aspera fuere hætenus enumerata. Mitiora igitur commate sequenti pro more Prophetis consveto proponuntur de conversione & salute Israëliitarum sub regno CHRISTI. Hanc enim promissionem comminationi subnectit ad erigendos piorum animos in spem certissimæ conversionis & salutis, quam tantis, tamque diuturnis afflictis malis facile abjicere potuissent; tum etiam ut promissis superius factis, numerum scilicet filiorum Israëlis fore instar arenae maris, staret, id quod suo tempore esset futurum. Contineri autem hoc in versu partem aliquam rei figuratæ in adultera, negat quidem contra Interpretes plurimos SEB. SCHMIDIUS ad h. l. cum reditus illius ad virum ne verbo quidem fiat mentio; Verum antitypus, licet ipsi typo hac in parte non in totum, tamen in tantum respondet. Propheta enim jusserat eam aliquod tempus expectare, quo finito se eam non tantum recepturum, sed & eam flagranti desiderio, quod redintegratio amoris post iram amantium secum ferre solet, redituram esse, quippe quam alias non recepisset, nisi sic emedatam moribus, tacite simul insinuat. Hæc enim castigata sic à marito suo, cui erat perfida facta, castos erat postea meditatura mores, atque ad eum reditura; atque eandem rationem futuram esse concludit Israëliitarum, qui tantis malis edocti,
à semi-

à semitis suis, quibus cursu tenderent citato ad amafios alienos, essent reversuri ad DEUM, cui erant desponsati. LUTHERUS ad b. l. *Hic incipit suavis illa concio, quod Dominus adulteram vero & maritali amore complecti, & eam propter adulterium non abjicere, sed se cum ea in justitiâ, judicio, beneficentia & miserationibus despondere velit. Conf. URSINUS ad b. l.*

§. XIV. אחר ישבו בני ישראל *Postea revertentur filii Israël*
 LXX. ἔ μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψουσιν *Et post hæc revertentur. His*
 verbis fructum castigationis hujus salutarem indicat Propheta, qui erat Israëliitarum ad DEUM conversio. Particula אחר verbis juncta, notat adverbium temporis. *Postquam, postea* quæ significatio & hujus loci est. DANTZ. in *Interpr.* §. 119. n. 2. Inter אחר & אחרי Judæorum Magistri non nihil discriminis observant, quod hoc rem vicinam, illud remotam denotet. Sic Raschi ad *Ruth II. 3.* כל מקום שנ' אחרי מפלג הוא ubi-
 cunque dicitur אחרי semper innuitur remotum. Quod tamen quam solidum sit, dispiciant Lexicographi. Idem quoque hinc ad nostrum textum per אחר intelligit ימי הגלות *dies captivitatis*, quo nomine præsentem quoque ipsorum statum definiunt Judæi. LXX. ἔ μετὰ ταῦτα, & post hæc vertunt, respicientes castigationem, quod & Jonathan facit כן בחר post sic, i. e. postea, quo ipso & indefinitum insinuant tempus, eos scil. tandem aliquando esse reversuros. Notatur autem terminus conversionis à quo & ad quem. Terminum à quo sistunt idololatria, & vita scelestæ, cui erant dediti, minimè autem captivitatis locus, in quem erant deducti, quasi liberandi essent à vinculis suis. Spes enim omnis restitutionis Reipublicæ Israëliticæ in terra possessionis suæ ipsis erat adempta. Neque de Judæis hoc potest explicari, quippe de quibus hoc loco, secundum superius dicta non sermo est, quique ex captivitate Babylonica reversi, non quæsiiverunt David Regem suum.

suum. De spirituali igitur reditu Israëuitarum sermo est, scil. à semitis suis, quibus currebant post amasios & voluptatibus indulgebant. Adhæc reversuri dicuntur filii Israëli ad Dominum, quæ spiritualis, non in Judæam, quæ corporalis fuit reversio. Præterea שׁוּב non ad corpus, sed ad animam & vivendi rationem h. l. refertur, ut ex sequentibus patebit. שׁוּב reverti, propriè quidem notat reditum eò, unde prius egressus est factus. *Ruth. I. 7. 1. Reg. XIX. 7. Coh. I. 7.* metaphoricè autem ad conversionem accommodatur, & reditum hominis notat per seriam pœnitentiam ad DEUM, à quo per peccatum erat avulsus, *1. Reg. VIII. 33. 2. Reg. XXIII. 25. Jer. III. 12. XIV. 22. IV. 18. Ezech. XXXIII. 12. Ps. LI. 15.* vel etiam notat conversionem à virtutis tramite ad peccata, quibus denuo indulgere incipit, *Jer. VIII. 6. Ezech. III. 20. XLIX. 24.* & commodè verti potest *avertere se*. Hoc loco non in proprio, sed metaphorico significato accipitur, & reditum notat à peccatorum semitis per pœnitentiam ad DEUM. Reverti enim dicuntur peccatores, cum serio dolent de peccatis, eademq; detestantur, & fide misericordiam DEI implorant. Tales autem futuri erant Israëlitæ, quippe qui variis calamitatibus fracti, ad meliorem tandem frugem essent redituri, & serias de conversione cogitationes suscepturi. Hinc expresso nomine dicuntur בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, de quibus præcedenti versu dicitur, quod sessuri sint sine Rege, Principe, Sacrificio, &c. Minimè igitur de reditu ex captivitate tam Babylonica quam Assyriaca hæc sunt interpretandâ. Non de illa, quoniam בְּחֻרֵי הַיָּמִים in extremitate dierum dicitur futura hæc conversio, quæ descriptione temporis non spatium captivitatis Babylonica, sed totius Novi Testamenti in Scriptura sacra insignitur. Neque phrasi Scripturæ sacre LXX. annorum mora solet exprimi per יָמִים רַבִּים, sed multò diuturnior temporis tractus.

Etus. Adhæc tempore captivitatis Babylonicæ Judæi Messiam
 adhuc agnovêre, doctrinamqve de officio & persona Messia
 factam tectamqve servabant, cum haberent Prophetas in &
 post captivitatem eam tradentes, qvi tamen denegantur his
 reversuris. Deniqve dicit eos Messiam quæsituros; ergo
 illud indicatur tempus, cui promissus Messias jam erat præ-
 sens, illiqve intelligendi, qvi huic erant superstites. Neqve
 de reditu ex captivitate Assyriaca h. l. sermo esse potest, cum
 universus populus X. Tribuum neqve in solenni illa expedi-
 tione ab Esra suscepta, neqve successu temporis totus in Ter-
 ram S. redierit. Esdras enim memorabilia hujus expeditionis
 consignatur, Principum tantum & Ducum mentionem facit.
 Quis autem crederet, insignis si fuisset Israëliitarum redu-
 cum numerus, eos aut caruisse Ducibus, aut has ab Esra non
 fuisse enumeratos? Adhæc Esdras numerum eorum initur, qvi
 cum ipso in libertatem erant asserti, eos tantum fuisse
 reductos ex iis commemorat, quos Nebucadnezar abduxerat.
 Hi non X. Tribus, sed Juda & Benjamin fuerant. Præterea
 ipsa testatur pagina sacra *2. Reg. VII. 23. XVIII. 11. 1. Paral. VI. 26.*
 Israëlitas X. Tribuū fuisse transportatos in Chalachum, Cha-
 borem Haram & Nehorgazanem usq; ad hunc diem. Auctor
 autem Chronicorum ex Sententia R. DAV. KIMCHI & R. SALO-
 MONIS aliorumqve habetur magnus ille Israëliticæ gentis
 Doctor Esdras. Hoc stante Israëlitæ nondum migrarunt è
 terris dispersionis suæ temporibus Esdræ; id quod imprimis
 quoque patet ex clausula Paralipomenon libris addita, quæ
 mentionem injicit Edicti de Judæorum dimissione & Hiero-
 solymæ restitutione; ac indicio est post captivitatem demum
 Babylonicam eos fuisse conscriptos. His quoque suffragatur
 historia N. T. haud obscuris indiciis, inprimis si consu-
 lantur ea, quæ *act. 2. v. 9. 10. 11. XXVI. 7. & Jac. 1. 1.* de scripta
 ad

ad XII. Tribus hinc inde dispersas epistola habentur. Neque omnino parvi faciendum testimonium ipsius Josephi *L. XI. A. J. Cap. V.* quo testatur suo abhuc tempore Israëlitas X Tribuum in numero numero trans Euphratem habitasse, ex quo colligi ad minimum potest, quid suo tempore præstantissimi quique de X. Tribubus senserint. Neque fides Josepho per omnia deneganda, cum juxta *ITTIGIUM in Prolog.* editioni operum Josephi quæ anno 1691. prodiit, præmissio, huic unice debeamus quæ ad supplendam Historiam Ecclesiasticam V. T. quoad ultimas ejus periodos faciunt. Denique ipsorum quoque Judæorum Magistri reversionem in terram possessionis ipsorum ipsis denegant. *R. David Kimchi ad Jer. XXXI. 15.* *למען יודע מקום אים* *Decem Tribus non redierunt adhuc, & non notus est locus eorum ubi sint.* Addit *Thalmud ipsorum Tractat. SANHEDRIM Cap. XI. in Gemara:* *עשרת השבטים אין עתידין להזור תנו רבנן / אין להן חלק* *decem Tribus non esse reversuras tradiderunt Rabbenon X. Tribus non habebunt partem in futuro seculo, nec sunt reversuræ, sicut dictum est, Deut. XXIX. 28.* Plura hanc in rem dabunt *WITSIUS c. l. Cap. VII. §. 5. 6. SPIZILIUS c. l. pag. 46. Schudt in Jud. Merckw. Cap. X. p. 1.* Adversæ qui sunt sententiæ, quos inter & *MÜLLERUS in Jud. detect. Lib. 1. Cap. XXI. §. 12.* nil aliud obtinent, nisi paucos ex X. Tribubus rediisse cum Juda, & alios iis adhuc in locis hæsisse, in quibus à Salmanassar initio captivitatis fuerant relictæ, qui tamen postea magnum in numerum excreuere. *WITSIUS l. c. Cap. V. §. VI.* Inter recentiores hujus quoque sententiæ est *KORTUMIUS in Heb. Opfferu IV. Beitrag Med. III. pag. 416.* qui vult Israëlitas omnes collective consideratos rediisse ex captivitate, si non in solenni illa expeditione tempore Esdræ, successu tamen temporis; cui sese gravissimis dubiis opposuit

Rus-

RUSMEIERUS, Professor nunc hujus Academiae meritissimus. Vid. Heb. Opffer V. Bentr. Med. III. X. Med. 4. XXII. Med. 2. Ea enim, quae à KORTUMIO adducuntur loca, non loquuntur de reditu in Terram S. sub Cyro factam, sed de spirituali ad regnum Messiae, tempore N. T. futuro, & quod alii hodiernum abutuntur, sensu mystico; illum hic, literali nimium intentus, plane negligit. Ex nostro ad minimum dicto, ad quod ille tamen itidem provocat, probari non potest, cum secundum superius dicta & quae adh. restant, non de corporali, sed spirituali reditu Israëliitarum ad Messiam sermo sit, id quod firmum fixumque nobis est. Neque obstat nobis Israëlem à DEO fuisse reprobatum; Repudium enim illud erat factum tantum ratione externi illius foederis, quod cum populo illo in terra Canaan fuerat initum; minimè autem ratione interni illius & spiritualis, quod salvum manebat. Neque tamen etiam existimandum, ad omnes, omni posthabito discrimine, pertinere quae de conversione Israëliitarum h. l. dicuntur in communi; sed ad fideles tantum, qui licet exilio essent subiecti, per fidem tamen nihilominus participes futuri erant hujus promissionis, id quod annexa semper promissionibus divinis spiritualibus conditio postulat.

§. XVI. Describitur autem spiritualis hic reditus Judaeorum per poenitentiam ad DEUM tum à partibus, tum à tempore, quo futurus erat. Partes ejus duae sunt *contritio & fides* expressae verbis; *revertentur & quaerent DEUM suum & David Regem suum*. Poenitentiae fructus nova est obediencia expressa verbis: *Pavebunt ad Jehovam & ad bonum ejus*. Tempus autem futurum est *extremitas dierum*. שׁוּב non modo veram contritionem exprimere jam dictum, sed & נָשׁוּב cum transfertur ad poenitentiam, seriam ad DEUM conversionem notat, quem per peccata amiseramus, 2. Chron. XV. 4. VII. 14.

F

Jer. L. 4.

Jer. L. 4. Qvære DEUM phrasîs est Scripturæ S. usitata pro invocare, & ad eum respicere, *2. Paral. XV. 4.* Annotat MERCERUS in *Thesauro*, hoc verbum *conatum & studium* magis exprimere, quam interrogationem & verba, quod per הָנִוִּי significatur, i. e. *petere, rogare*, etsi interdum confundantur. Hinc verbum hoc non inquisitionem languidam qualis illa *Actor. XV. 1. 27.* sed ardens desiderium DEUM cognoscendi, habendi, eoqve fruendi, cum detestatione omnium eorum quæ ei repugnant, *1. Chron. XVI. 10. Es. LXV. 1. LXX.* verterunt h. l. per ζήλῳν, quod est summo studio qvære & mirificè cupere, *1. Petr. V. 8. Matth. II. 13. XIII. 25.* Ad ipsam quoque fiduciam exprimendam adhiberi solet verbum, & redditur *Lev. XIX. 31.* per προσκολληθαι à LXX. quem significatum & h. l. servat. Observat. SEB. SCHMIDT9 ad h. l. *Reverti & qvære, quando conjunguntur tum prius ὀλιγῶς totam pœnitentiam dicere, posterius autem μερικῶς alteram tantum partem, fidem scil.* Quemadmodum ægrotus Medicum qværit, cum morbi doloribus afficitur & torquetur; Sic qui animo langvent ob peccatum, & iræ divinæ sensum, ad Medicum animarum nostrarum confugere coguntur, *Pf. XLII. 1. Matth. IX. 12.* Idem quoque eventurum erat Israëlitis. Hi diuturno exilio variisque calamitatibus pressi ob malitiæ magnitudinem cum dolore & submisso animo ad DEUM confugituri erant, medelam atq; auxilium ab eo exspectantes. Adhæc veræ salvificæque fidei proprium est, DEUM pro suo agnoscere, quod de Israële futurum prædicitur. Incassum autem laborant, quotquot ex his verbis elicere student: Homines non renatos in Spiritualibus Libero gaudere arbitrio, cum de filiis Israël hominibus non renatis dicatur, fore ut revertantur, & qværant DEUM suum. Prædicitur enim *quid,* non *qua virtute* essent acturi pœnitentiam Israëlitæ. Revertantur impii non ex suis viribus, sed per gratiam DEI ipsis concess-

concessam. Quæ ratione *Dan. XII. 2.* dicitur multi evigilabunt, & *1. Cor. XV. 52.* mortui resurgent, id quod minimè propriam ipsorum fit virtute; ea quoque impii revertuntur ad DEUM; non per suam potentiam, sed per Altissimi gratiam. DEUS enim est, qui dat velle & perficere pro bona sua voluntate, *Phil. II. 13.* Solet tamen nostra conversio & DEO & nobis tribui, sed diverso modo. DEO quoad primam cordis immutationem, ac novarum virium largitionem, nobis autem quoad continuationem. In *initio* conversionis solus operatur DEUS per Spiritum S., *in progressu* autem incipit homo conversus cooperari non ex viribus nativis, sed dativis, non quas habet per naturam, sed per gratiam. Conf. *Systemata passim.* Neque silentio prætereundum h. l. *querere DEUM* etiam quandoque idem esse ac DEUM consulere, sententiam ejus expetere, *Exod. XVIII. 15.* quo ipso insinuaretur, quod Israëlita diuturno exilio fracti, non amplius idolis suis essent adhæsurus, sed vero & legitimo cultu DEUM essent veneraturi, ejusque voci obtempaturi. Hunc in sensum Jonathan transfert, ויתבען ויתחננו *Et querent cultum DEI sui.*

§. XVII. Terminus autem conversionis ad quem est *Jehova DEUS ipsorum.* ונקשו את יהוה אלהיהם. LXX. ἐληθισον ὑμῶν τὸν θεὸν αὐτῶν. Vulg. *Dominum DEUM suum.* Verus hic Israëlita DEUS indicatur. Non enim vera, sed simulata foret conversio, quæ relicta hac vel illa cultus idololatræ specie, alteram amplecteretur, cum ad verum DEUM fieri debebat conversio. *Si reverti vis Israël, ad me revertere, inquit Jehova, Jer. IV. 1.* Particula אֵין non susque deque habenda, cum juxta præcipuos Judæorum Magistros hæc plerumque non frustra ponatur, sed ad indicandam ipsius rei substantiam, imo omnia ad absolutam rei integritatem spectantia. SAL. BEN MELECH *in מכלל יופי ad Gen. I. 1.* Antiqui RR. derivant

eam à Rad. **וָנָה** venit. Forstero interprete significat personam seu rem, quæ venit i. e. præsens est. Huic quid sit tribuendum conjecturæ, nemini potest esse obscurum, qui particularum Etymologias non curiosè nimis esse indagandas noverit. Vaniora sunt, quæ Gaffarellus lepide potius quam ingeniosè nugatur *ad Gen. I. 1.* **וָנָה** esse legendum **וָנָה** signum, quo scil. literas fiderales in cælo pictas, & literis alphabeticis distinctas inde exsulperet. Diluit has nugas TH. BANGIUS in cælo orientis *Exercit. II. moment. VII.* GREGOR. MICHAELIS in *annot. ad Gaffarellum*. Exprimit autem hunc DEUM nomine, **יְהוָה** quod essentiam ejus denotat, quo ab omnib9 idolis, quæ natura DEUS non sunt, discerneret eum. In radice huic nomini assignanda ad devia dilabuntur, qui ab **וָנָה** quod perniciem notat & interitum *Ezech. VII. 26.* illud derivant, planissimã autem ingrediuntur viam, qui ex Radice **וָנָה** vel etiam commodius **וָנָה** illud deducunt. Quamcunque enim elegeris, ab essendo dicitur, eo quod DEUS independenter existat, & rebus omnibus essentiam largiatur. Primaria hæc nominis hujus significatio est, non illa, quæ ab impletione promissionum divinarum sumitur, ut vult CLERICUS *ad Exod. III. 15. VI. 3.* Ipsemet Spiritus S. haud obscure eò collimare videtur, *Apoc. I. 4. 8. XVI. 5.* explicans, illud per **ὁ ὢν, ἡ, ὁ ἦν, ἡ, ὁ ἐρχόμενος**, ubi **ἐρχόμενος**, (*annotante CARPZOVIO Diss. VIII. de legitima τείραγραμμάτῃ* **וָנָה** *lectione*) idem est ac **ἐσόμενος**, ob consvêtam Hebræis loqvendi rationem, quâ simplex **עָתִיד** non raro permutant cum **לְכוּנָה** *ut videre est in Schemoth Rabba, citante BUXTORFIO Dissert. Phil. Theol. pag. 249.* Pari ratione LXX. interpretantur illud **וָנָה אֲשֶׁר אֲהוּיָה** *Exod. III. Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, Ego sum, qui sum, quomodo & R. Bechai teste BUXTORFIO in Lex. Hebr. Chald. per tria Tempora Præsens, Præteritum, Futurum illud exponit ob tres temporum differentias,*

rentias, quas literis suis designat, cumque omnes sint quiescentes mirabili quadam ratione & simplicitatem & æternitatem DEI adumbrat. Plura de nomine vid. ap. JOH. BUXTORF. *Dissert. V. de nominibus DEI, ejusdem Lex. Thalm. & MAJUS in Dissert. sacris pag. III. seq. & de variis Cabalistarum explicationibus, Galat. Lib. II. 12.* Est autem hoc nomen DEI nulli omnino creaturæ communicabile, sed soli DEO proprium, quod sibi reservavit tanquam *μνημόσυνον* æternum, *Exod. III. 14. VI. 3. Esa. XLII. 8. Ps. LXXXIII. 19.* seu logicè, seu grammaticè illud consideretur. Vid. PFEIFF. *Dub. Vex. Cent. IV. Lib. XXIII. & quos ibi complures adduxit.* Patriarchis hoc nomen fuisse ignotum quis crederet, cum proprium & præcipuum veri DEI Israëlitis nomen sit, & illi toties quoties illud in ore habuerint. Imprimis hoc patet iis ex locis, ubi singularis emphasis latebat in verbis veterum, *Gen. IV. 26. Gen. XII. 8.* Plura vid. ap. PFEIFFERUM in *Dub. Vex. Cent. I. Lib. 86. & eos qui ab ipso adducuntur, quibus addendi SEBAST. SCHMIDIUS Exercit. I. de præcipuis DEI nominibus §. 15. MAJUS in Dissert. S. Luc. II. pag. 114. seq. HILLERI Onomasticon sub nom. יהוה SCHUDTII Tract. de SS. DEI nomine יהוה ejus Trifolio Hebr-Philologico annexus n. 20. seq.* Qui nomen hoc suis consonantibus ac vocalibus non esse legendum volunt, non tantum reluctantes, consonantibus & vocalibus huic propriis hoc faciunt, sed & ipsius significationi vim inferunt maximam. Nomen enim divinum ipsius essentiam & existentiam denotans, in aliud dominium exprimens, mutare quo jure licebit? Abhorret hoc etiam ab antiquissimo Patriarcharum & Majorum Judæorum sub Mose & Regibus pronuntiandi more usitato, de quo vid. KRONMAYERUS in *Theol. Posit. Pol. Lib. II. Th. 2. in antith. aliq. Systematici.* GUSSETIUS in *Comment. ad hoc nomen, Schudt l. c. n. 28. 29. MAJUS c. I. pag. 118. seq. LEUSDENIUS in Philol. Hebr. Dissert. 28. pag. 336. seq. HADR. RELANDUS in collectis optimi generis*

Disfert. de hoc argumento & quos adduxit complures FABRITIUS in Bibl. antiq. pag. 243. Unde originem trahat hæc de ἀνεκφωνήσεσιν hujus nominis consuetudo aperit BUXTORFF. in Lex. Talm. sub voc. עו & prolixius M. JOH. HEINRICUS HÄNERUS in Disfert. de ritu benedictionis Sacerdotalis C. II. §. 401. scil. cum ante in templo tantum proferretur, tandem mussitando extra illud, & successu temporis denique etiam ipso in templo exspirasse. Sed magis placent, quæ de origine hujus ἀνεκφωνήσεως aperit Cl. DN. D. GEBHARDI in Expositione Psalmi XIII. ubi veram rationem permutati hujus nominis Jehova cum Adonai existimat confessionem fidei in verum DEUM, qui Jehova, pro qua moderna Judæorum fex falso supponat metum profanationis. De aliis circa hoc nomen scitu dignis consuli merentur CHRIST. REINECCIUS in Exercit. de S. S. Nomine Jehova Lips. 1695. WALTHERUS in Spicilegio de nominibus Jehova & Elohim. FULLERUS in Misc. IV. 13. 14. HACKSPANIUS in Sylloge Exercit. I. II. pag. 159. seq. VARENIUS de Nom. div. HOTTINGERUS de Nom. DEI ap. orientales. GALATINUS Lib. II. de arcanis Cathol. veritatis. REUCHLINUS de verbo mirifico II. 14. ac Lib. III. de Cab.

§. XVIII. Hoc autem Nomen DEI essentialia sæpe destitutum alterius Nominis divini adjunctione reperitur, sæpe adjunctum illud habet, ut h. l. יהוה. Est autem hoc primum sacris in literis DEI Nomen, legiturque in ipso statim exordio illius Gen. 1. 2. cui demum C. II. 4. jungitur Nomen יהוה. Rationes Cabalisticas vide sis in Cabbala denudata P. I. pag. 383. quæ eò redeunt, DEUM creasse mundum per metrum judicii, cumque illam judicii metro consistentiam servari non posse cognosceret, mensuram misericordiae judicii dimensionem adjunxisse juxta illud Gen. II. 4. In die qua fecerat יהוה אלהים אלהים & Terram. Jehova igitur misericordiam DEI, Elohim autem judicium denotare volunt Cabalisticæ. Verum nec origo nec
usus

usus harum vocum significationem hanc involvunt. Illa
 DEUM ab essentia, hæc à cultu denominat, & in Sacris literis
 nullo habito discrimine cum in comminationibus tum promissio-
 nibus has poni promiscue plus vice simplici illæ testantur.
 Vid. *prolixius de hoc argumento* DN. D. GEBHARDI in *Expos. Ps. XIII.*
 MAJUS c. l. pag. 124. Nomen autem hoc divinum Tetragram-
 mato esse proximum aliquot argumentis planum facit *Abar-*
benel, Comment in Genesim Cap. 1. 1. JOH. BUXTORFIO *laudatus in Dissert.*
de Nominibus DEI hebraicis. RR. hinc sæpe אלהים explicant
 per ipsum יהוה quos adduxit JOH. BENED. CARPZOVIVS *Disp.*
XV. de mysterio S. S. Trinit. C. IV. De hoc Nomine cum nemo
 non Theologorum & Philologorum egerit, pauca dicemus.
 אלהים plurale est ortum à suo Singulari אלה in cujus Radice
 assignanda non penitens cum nonnullis est desperandum. Toto
 plane cælo à scopo aberrant qui ex אל originem ejus ducunt,
 quod præter Lombardum sententiarum Magistrum, etiam
 nonnullos Ebraicè doctos facere, mirandum, sic in plurali
 non אלהים sed אלים foret dicendum, & ה puncto Mappik
 notatum, evaderet servile. Frustraneo omnem movent
 lapidem conatu, quotquot aliam ei assignant derivationem
 quam Arabicam, quæ est *Alaba* quæ notat *colere, servire, adorare.*
 Hanc etymologiam pluribus HÖTTINGERO in *Hexæm.* com-
 probavit, eiq; non Arabum tantum, sed & æthiopum favere
 exemplum in *Dissert. de Nominibus DEI orientaliū* osten-
 dit, cui & alii celeberrimi assurgunt Philologi, licet à Gus-
 SETIO in *Comment. L. E.* sub hoc voce, *præpostera* vocetur. Vi
 hujus igitur originis, non quodvis σεβασμα, ut *Clerico* placet
 ad *Gen. 1. 1.* sed Numen religioso honore colendum, adoran-
 dum, DEUM scil. qui est σεβάτμηθι ή σεβασός, cui soli cultus
 divinus ex ipsius instituto competit. *Deut. VI. 4. Marc. XII. 29.*
Matth. IV. 10. vid. DEYLINGII *obs. P. II. obs. 2.* Ex prima igitur
 sua

sua origine cum solum verum DEUM notet, hinc etiam absolute positum ipsi *περάτως* competit, *Deut. IV. 35. Ps. XLVI. II. Esa. XLIV. 6.* Secundario autem etiam aliis tribuitur extra DEUM, & quidem idolis *μικηλικώς*, *Exod. XXIII. 24. I. Reg. XI. 33. Ps. VIII. 6. Hebr. I. 7.* conf. DEYLINGIUS in *Obs. S. II. 2. pag. 8.* MAJUS in *Disfert. S. Loc. II. pag. 135.* Est autem hoc nomen plurale non tantum ratione formæ, sed & significationis, quod negant Judæi non tantum & Photiniani, sed & multi ex Christianis, salvo tamen dogmate Trinitatis, unde HOTTINGERUS in *Disfert. de nom. DEL Orient. pag. 271.* vult hanc controversiam partim *nominalem*, partim *realem* esse. Habet enim *Singularem*, ejus rei significativum, quidni etiam citra enallagen numeri, propriam significatione servata, pluralitatem designaret? Quæ DRUSIUS in *Comment. ad diff. loca Pent. C. I.* in contrarium affert, e. g. voces latinas *Thebe, Athene, tenebra*, sensu unitatis usurpatis, ea huc non quadrant. Hæ enim voces in plurali forma unitatem denotant, quia singulari penitus carent, quem si agnoscerent, nullum foret dubium, quin Pluralis pluralitatem indicaret. Alia autem ratio est vocis *δυνάμις*, quæ habet *Singularem* ejusdem significationis, ergo etiam in Plurali hujus significatum induit. Accedit *δυνάμις* construi cum verbo Participio, vel Adjectivo plurali, quæ utique sensum pluralitatis habent, GERHARD. *Exeg. Lib. II. §. 52.* CALOV. *Syst. T. III. pag. 10, 14. 41.* JAC. MARTINI *Lib. I. de III. Elohim.* DEYLING. *Obs. P. II. 2. pag. 12.* Plurale igitur cum sit hoc nomen tam ratione formæ, quam significationis, hinc etiam pluralitatem infert seu essentiæ, seu personarum, seu utriusque, id quod ratio Pluralis Numeri exigat. Pluralitatem autem *essentiæ*, aut etiam utriusque cum hoc nomen inferre non possit, hinc manet de pluralitate personarum significatio. Non tamen definita personarum Trinitas ex hac voce immediate probari potest, cum Pluralis Numerus inde-

indefinitus sit, ad quemcunque pluralitatis numerum. Alia igitur Scripturæ S. dicta in subsidium vocanda, quibus hæc indefinita pluralitas limitatur & numero Trinitatis includitur, quæ oppido multa sunt in V. æque ac N. T. Neque prætereundum omnino quæ habet GUSSETIUS de hac voce in *Comment. L. E.* & ex quo ille hæc hausit, ALTINGIUS, *Disfert. IV. Hept. VII. T. V. Opp.* אלהים ad minimum tria designare supposita, non pauciora, duas enim notare non posse personas, cum alias ex lingvæ genio terminatio dualis locum haberet, sicut in ענין & גוים. Pluribus de hac voce præter Systemata passim egere JAC. MARTINI in *Lib. de III. Elohim.* DRUSIUS de nomine *Elohim*, SEB. SCHMIDIUS in *Exercit. Theol. Exercit. I.* JOH. HEINR. MAJUS in *Disfert. S. Lib. II. §. 26.* DEYL. in *Obs. S. II. 2.* Non autem dicitur h. l. absolutè אלהים, sed cum annexo אלהים quo ipso gratiosi fœderis cum ipsis in Circumcisione initi eos admonet, & quod vera fide ei essent adhæsure. Salvificæ enim fidei proprium est, DEUM omni confidentia animi facere suum. *Habac. II. 4. Rom. XI. 1.* Hinc etiam per ὑπόστασις, *Hebr. XI. 1. πληροφορίαν, Rom. IV. 21. Col. II. 2.* describitur.

§. XIX. DEUM autem qui quæerunt, ut inveniant eum ad salutem, in CHRISTO JESU eum quæerere debent. Nulla enim via ad DEUM nisi per Mediatorem est, *Job. XIV. 6. Actor. IV. 12. 1. Job. II. 2. 3.* Qui enim quæerere DEUM sese profitentur extra CHRISTUM, quem abominantur, ut Judæi & Turcæ, ii neque verum DEUM, neque verum cultum habent. Hinc de Israëlitis convertendis dicitur h. l. quod quæsituri ומה דויר ומה דלכ & *David Regem ipsorum*, quibus verbis fides eorum & fiducia in CHRISTUM distinctius insinuatur. Prædictum ipsis erat in præcedenti commate ipsos Regibus & Principibus in exilio carituros, jam autem in conversione ipsorum dicit Reges & Principes quæsituros, non eos quos DEUS dejecerat, G sed

sed *Davidem Regem suum*. Per hunc autem Davidem non potest indigitari David filius Isai, quippe qui pridem erat defunctus, hic autem dicuntur quæsituri Regem David in extremitate dierum, adeoque longè post tempora Hoseæ. Alluditur tamen ad apostasiam & Tribuum à domo Davidis, cujus familiæ nuntium miserant, & dicitur, ipsos posteris diebus sese conversuros ad eum, qui filius Davidis debebat esse secundum carnem, & simul Davidis Dominus semper fuerat. Neque Principum aliquis è posteris Davidis intelligi potest, qui pietate & vitæ sanctimonia ei à latere ponendus; Hic enim non simpliciter solet dici David, sed esse sicut David, ambulare in viis David, *2. Reg. XV. 3. XXII. 2.* Hugo Grotius cui religio est statim hic de CHRISTO cogitare, cum Davidis Regis fit mentio, & bonum DEI commemoratur, Zorobabelem esse intelligendum existimat, & ex semine Davidis prognatum Davidem dici, quemadmodum à Ptolomæo ejus successores Ptolomæi, à Cæsare Cæsares. Sed fallitur. Hic enim nusquam Davidis nomine insignitur, quemadmodum Messias, & ea ipsa loca, quæ pro Zorobabele adducta sunt, *Ezech. XXXIV. 23. 24. XXXVII. 24. 25.* non nisi de Messia agunt. Ad hæc eadem fide, eodem cultus religiosi genere Rex David cum Jehova dicitur colendus, ergo ejusdem quoque cum hoc majestatis & gloriæ erit. Accedit non de corporali, sed spiritali reditu h. l. sermonem esse, & novissimorum temporum nomine illa Zorobabelis non posse venire. Pluribus huic sese sententiæ opposuit CALOVIVS in *Bibl. illustr. ad h. c.* De Messia interpretantur *μωδουαδου* Christiani interpretes, qui debebat esse filius Davidis, *2. Sam. VII. 12. Jer. XXIII. 5. Es. IX. 6. 7.* & in N. T. talis dicitur, *Matth. XV. 22. XX. 30. 31. Apoc. V. 5.* Imo ipse David, *Ezech. XXXIV. 24.* qui tanti nominis mensuram replebat, *Actor. XIII. 22. Hebr. X. 7.* Solenne quoque est Hebræis, ut nomina parentum Patronymica suman-

fumantur pro filiis & posteris, & quod uni proprium, quan-
 doq; imponatur alteri ob similitudinem vel typum. GLASSIUS
Phil. S. L. IV. Tr. III. obs. 19. Et de CHRISTO Davide p. 1875. FESSE-
LIUS in adv. S. P. II. pag. 375. CALVÖRII gloria CHRISTI pag. 123.
 HUETIUS in *Demonstr. Evang. pag. 560. HAVEMANNUS in Weg-*
leuchte p. 91. Hunc expresse nominat Chaldæus: וישתמעון למשיחא
 בר דויד מלכיהון *Et obædient Messia filio David Regi suo.* Sic quoque
Jer. XXX. 9. dicitur, & consentiunt ad eum locum ex ipsis
 Judæis Paraphrasis Chald. R. D. Kimchi, AbenEsra, Abar-
 benel, &c. Sic quoque ad h. l. AbenEsra: ואת דויד מלכא
 זהו המשיח כמו דויד עברו נשוא להם לעולם Insignis igitur
 hæc prophetia de regno CHRISTI est, ad quam forte ipse
 Spiritus S. digitum intendit, quando particulam מנא alias
 conjungendam h. l. distinctivo accentu notat, quo in casu à
 Luthero vertitur ea דאנא auch *Gen. 1. 16.* de qua Ribera etiam
 ex Paul. Burgenfi observat: *Ex eo planè colligi, Davidem illum jam*
venisse, quamvis ipsi eum non quærant. Non enim dicit: veniet David
Rex eorum, sed quærent eum, qui scil. jam venerat, & pudenda sunt
commenta, quæ Judæi de duplici Messia tradunt, Vid.
 EISENMENGER *P. II. Cap. XIII. CALVÖR. gloria CHRISTI pag. 541.*
 RAYMUNDUS in *Pugione Fid. P. II. CXI. GAL. II. L. V. MÜLLERUS*
in Jud. det. Cap. XXIII. Quia autem Israëlita per Messiam DEO
 & vero DEI populo erant conjungendi, hinc describitur
 altera officii porte, quod sit futurus Rex ipsorum. Nequa-
 quam verò intelligitur regnum mundanum & temporale, de
 quo multa svavia somnia fovent adhuc dum Judæi vid. EISEN-
 MENGER *P. II. C. XII. pag. 721. seq.* Sunt quoque ipsos inter Chri-
 stianos qui de reditu in terram possessionis ipsorum non
 omnino desperare jubent, ita ut Messiam ibi adorent, non
 cultu Mosaico, sed N. Testamento conformi, ejus regnum
 agnoscant, cum Christianis unum cœtum constituentes. Hujus
 sunt

sunt sententia WITSIUS l. c. CIX. pag. 375. HEINR. JAC. van BAS-
 HUYSEN in Dissert. de Judaorum conversione, Clavi Talmudica ab initio
 inserta. Auctor des regles pour l'intelligence de l'écriture P. II. ap. aucto-
 ras Imoxiarum Relationum Anno 1717. p. 85. PETERSENIUS in Tract.
 Die Wahrheit des herrlichen Reichs Jesu Christi / th. VII. OLIGER
 PAULI à WAGENSEILIO in der Hoffnung Israëlis adductus pag. 29.
 Verum obstant illorum sententiæ diræ, quib9 totale ipsis exci-
 dium, Hof. I. 6. 2. Reg. XVII. 18. 20. indictum, EISENMENGER p. 719.
 P. II. Ipsimet Judæorum Magistri non nisi dira duraq; ipsis omi-
 nantur, & nunquam Israëlem rediturum existimant. R. SAL.
 ad b. c. inquit: *אין שמעון בן מנסיא אין מראון סימן טוב לישראל*
Dixit R. Simeon filius Menasja: non ostendetur signum bonum Israëli. In
Tract. Sanbedrin C. XI. dicitur, X. Trib9 non reversuras, עשרת שבטים
אין עתה עתה לומר שנ Deut. XXIX. 28. R. If. Abarbenel cum Dav.
 Kimchio diserte scribunt, neutiq; sciri utrum X. Tribus
 superstites sint nec ne. Adhæc Scriptura nil quicquam de
 tertio ædificando templo novit, & quæ de instauratione urbis
 Hierosolymæ habet, ea in imagine sistunt regnum CHRISTI
 erigendum temporibus N. T. quod phrasibus sui temporis
 plerumq; describunt Prophetæ. Omnis enim mundanus &
 corporalis administrandi regni & domandi hostes modus,
 alienus est à regno CHRISTI, Hof. I. 7. Ipsimet quoque Judæi
 Traditionem habere dicuntur, quod tertio non sint possessuri
 terram Canaan, teste HELWICO in Vindic. locorum Scripturæ V. T.
 ad Ezech. XL. Et quanto non hoc solatio foret Judæis, eo-
 rumq; duritiei præsentis robur adderet, hæc si ipsis adhuc
 residua foret spes? Accedit denique hoc maximè adversari
 statui regni CHRISTI, hoc in mundo, & imprimis ultimis
 temporibus futuro, quod tanquam paruum & variis calami-
 tatibus pressum imo vix residuum, quo propius à fine seculi
 abest, describitur sacris in literis. Non igitur de regno aliquo
 terreno

terreno h. l. sermo est, in quod moderni Judæi ad Regem ipso-
rum sint colligendi, sed de Spirituali. Reverfuri enim dicun-
tur ad *Dominum suum*, qui est יהוה אלהיהם ויהוה מלכם Talia
autem sunt prædicata, qvalia permittuntur esse à suis subje-
ctis. Talis quoq; erat Messias constitutus Rex in monte Sion,
Petr. II. 6. quem de Messia esse interpretandum evincunt, *GEI-
ERUS in Comment. in Psalmos & CALOVIVS in Bibl. illustr. ad b. l.*
Spiritualis autem hic Rex fistitur nobis non tanquam nudus
homo, sed ut Θεάνθρωπος DEUS & homo. Hominem eum
esse Davidis nomine insinuat, cujus ex femine fuit progna-
tus, *Rom. I. 3. IX. 5.* DEUM autem esse eundem ex cultu
divino patet, quo à conversis dicitur afficiendus, cum eodem
studio, quo Rex DEUS & Rex ille David quærendus dicitur.
Adhæc Rex Israël spiritualis dicitur. DEUM autem Israël
ac Regem ipso- rum dici, ejusdem sublimitatis & majestatis est.
Nullus enim Israël est Rex nisi DEUS, & nullus DEUS, nisi
qui & Rex ipso- rum. Evidentissimum igitur hoc testimonium
Deitatis CHRISTI est, quo ipso quoque duarum naturarum
unio in eo insinuat, cum Prophetæ de Messia tanquam de
una persona loquantur, *LUTHERUS ad h. l.*

§. XX. Addit denique Propheta novam convertendorum
obcedientiam, tanquam pœnitentiæ fructum, quod scil. timore
non servili, sed filiali DEUM sint veneraturi. ופחדו אל יהוה
ואל טובו *Et pavebunt ad Dominum & ad bonum ejus. LXX. καὶ
ἐκτρέψονται ἐπὶ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ* פחד significat
*Pavit, expavit, metu percussus est, & usurpatur tum de timore
filiali piorum & pœnitentium, Prov. XXVIII. 14. Job. XXIII. 15.
tum de servili impiorum Ps. XIV. 5. Es. XXXIII. 14. tum alio gra-
viori, quo quis hostis atrocitatem timet, aut graviora mala
ingruentia, Deut. XXVIII. 66. 67. Ps. LXXVIII. 53. vid. STOCKIUS
in Clave L. S. LEIGH in Crit. S. & GUSSETI9 Comment. Prima signi-
ficatio*

ficatio hujus loci est. Pavor enim ille est non diffidentiae & dubitationis, sed fidei & reverentiae. Qui enim DEUM in CHRISTO quaerunt & agnoscunt, pavent quidem & trepidant, non tamen ut fugiant ab eo tanquam severo iudice, sed ut concurrant ad eum tanquam benignissimum Patrem filiali amore & reverentia, quae conjuncta est cum serio studio vitandi peccata, orta ex apprehensione CHRISTI tanquam summi omnium Domini & benignissimi Patris. *Prov. XXVIII. 14. Mal. II. 5. LXX. και ἐκστήσουσαι* quasi attoniti praereverentia futuri sunt. In gremium enim Ecclesiae Christianae recepti, quasi paventes & attoniti praemagnitudine beneficiorum, cum consideraverint eam, DEUM omni reverentia prosequuntur, ne tam benevolunt offendant Dominum. *Cbald. ויתנהו לפולחנה ריו* & congregabuntur, (accedent) ad cultum Domini, quo ipso ad cultum N. T. respicitur, vid CALOVIVS in *Bibl. illustr. R. Sal. Ben-Melech in Michlal Jophi ממו וינהו ריו* *Explicatio ejusest; Paventur & timebunt praeter illo, & confluent ad illum.* Additur autem ואל טובו & ad bonum ejus. RR. de temporibus hoc intellectum volunt bonis. Ita Aben Esra ad h. l. שישבו במהרה בכא הקץ ארץ כמרוצה פתע פתעם כדרך ונ *Revertentur cum festinatione cum venit finis in terram eorum incitato cursu (cito citissime) sicut dicitur Hos. XI. II. Adventient sicut avis, &c. R. DAV. KIMCHI inquit: ר' שמעון בן יוחאי: אומר בשלשה דברים מאסו ישראל בימי רחבעם במלכות שמעון ובמלכות כור דוד ובירת המקדש ההר מה לנו חלק בדוד ונ* *R. Simeon filius Jochai dicit: Tria spreverunt Israelita in diebus Rehabeami: Regnum caelorum, Regnum Domus David, & domum Sanctuarii. Illud ipsum est quod dicitur I. Reg. XII. 16. Quid nobis partis in Davide &c.* אמר ר' שמעון בן מנסימון אין מראין סומן גאולה ליש"ר ער שיתרו ויבקשו שלשתן ההר אחר ישובו בנו ישראל ויבקשו יי זרה מלכות שמעון ואת דוד מלכם כמשמ עופחרו אל יי ואל טובו זה זה כת

בית המקדש כמה דמתאמר ההר הטוב הזה והלכנון. *Dicit R. Simeon ben Menasia: Non videre faciet signū redemptionis Israël usq̄ dum revertantur & q̄erant Dominum. Illud ipsum est quod dicitur (Hos. III. 5.) Postea revertentur filii Israël & q̄erent DEUM h. e. regnum cælorum, Et David regem suum secundum sensum literæ, & pavebunt ad Dominum & ad bonum ejus, h. e. domo sanctuarii, sicut dictum est Deut. III. 25. montem bonum hunc & Libanon. Verum quæ Judæi de felicitate hac terrena ipsis adhuc futura somniant, ea ipsis forsan in Utopia & ad proximas Calendas Græcas eventura sunt. Quam vana adhuc deludantur spe eventus satis tristis docet, & quem alii sub finem sexti millenarii nunc ponant terminum, ille forte finis omnium futurus, juxta communem Traditionem Elianam. RAYM. PUG. fidei P. II. C. II. in obs. conferantur quæ proximè præc. §. dicta sunt. Alii ipsam Majestatem & gloriam DEI intelligunt. Exod. XXXIII. 18. 19. רבנו סעריה פירש אר טובו אר כבודו כמו אני אעבור כר טובי ער פנוי R. D. KIMCHI. Rabbenu Saadja interpretatur, ad bonum ejus, i. e. ad gloriam ejus. Sicut scriptum est. Ego transire faciam omnem bonitatem meam coram te. Verum præstat sensum bonitatis proprie dictæ eligere, cum Majestas DEI terrorem incutiat, bonitatis autem sensus nos ad DEI reverentiam & observantiam adducat, Ps. CXXX. 40. Alii ipsum CHRISTUM Salvatorem intellectum volunt, quippe qui ipse Jehova & bonū DEI est, Matth. XIX. 17. Job. IV. 10. In hoc certe χησόλης & φιλανθρωπία nobis illuxit, Tit. III. 4. Hic versatus in diebus carnis suæ inter Judæos, ipsorum morbos non modo curavit, sed & in animarum solatium verbum suum prædicavit, & fidem imprimis atq̄ve beneficentiam vr̄sit. Quam ipsimet quoque moderni Judæi, horrendas inter blasphemias, CHRISTI beneficentiam erga majores suos fateri cogantur, ex Mass. גיטין C. V. & ipso famoso de generatione JESU Tractatu deduxit, BRAUNIVS in *Analectis* S. L. III.*

S. L. III. §. 40. Non refragamur adeò horum sententiæ, modo primo loco eorum ponatur, qui gratiam in Evangelio prædicatam & bona regni cælorum, Redemptionem, adoptionem, fidem, Remissionem peccatorum, sanctificationem &c. &c. intelligenda volunt. TARNOVIUS JOH. & SEB. SCHMIDIUS. Vera sententia est, quod in N. T. per Evangelium prædicabitur aliud nihil quam immensa DEI bonitas, quæ per CHRISTUM filium DEI ostensa est, & quod hanc cum admiratione amplexura sunt reliquæ Israël tum inter Gentes sparse. Sed cum hac prædicatione & cultu quomodo convenit Pontificis doctrina, qui Mediatoris officium à CHRISTO transfert in Divos, & non bonitatem DEI, sed durum & acerbum Judicium prædicat? Deinde cogit, ut homines suis studiis & operibus tam durum & implacabilem animum mitigent. LUTHERUS ad h. l. טוב significat bonum omnis generis, quod afficit seu corpus, seu animam, & sic de bonis divinis à DEO collatis adhibetur, Exod. XXXIII. 19. Ps. XXVII. 13. XXXI. 20. Neb. IX. 35. in specie infert bonitatem & amorem DEI erga homines, Ps. XXV. 7. Es. XXIII. 7. bonitatem seu prosperitatem status, Ps. CXXVIII. 5. Prov. XI. 10. Job. VII. 7. Hinc omnis generis bona quoque intelligi possent, quæ pœnitentes & conversi Israëlitiæ erant percepturi, ad quæ indicanda Abstractum pro Concreto ponitur. Hinc alii per HENDIADYN interpretantur, ad tantam ejus bonitatem pavebunt, quod populum non credentem, & contradicentem tam benigne ad se vocaverit, quod promissionis patrum post tot annos recordatus fuerit, quod tot donis ditaverit immerentes. Riber a.

§. XXI. Tandem temporis quoque fit mentio, in quod incidere debebat hæc conversio. Futurum hoc erat כאחרית הימים in novissimo dierum. Vulg. J. T. in post venturis diebus, SCHMIDIUS in extremitate dierum, chald. בסוף ימי in fine dierum, LXX. ἐπὶ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ultimis diebus. Phrasis est in Scriptura S. tam V. quam N. Testamenti usitata, quæ tempora

tempora plerumq; novissima exprimere solet. Novissima autem tempora dicuntur non tantum quæ post se nulla alia habent, sed & ratione præcedentium, quæ excipiunt alia, *Gen. XLIX. 1. Dan. II. 29. 2. Tim. III. 1. 2.* Quæ h. l. sint intelligenda vexatissima interpretes inter quæstio est. Sunt qui ad tempora solutæ captivitatis Babylonicæ digitum intendi volunt, quos inter Sanctius est, & qui ab ipso adducti sunt; sed ad hæc non quadrare superius evictum est. Ab his longè recedunt, quæ ad adventum usque CHRISTI secundum sese recipiunt, illa intelligentes tempora, quæ à fine mundi propius absunt. Trita hæc Patrum tantum non omnium est sententia, quam interpretes magno numero sequuntur, qui conversionem aliquam Judæorum insigniter futuram adhuc statuunt. Verum trita sit licet, non tamen tuta fatis est, quod in ipsius quæstionis tractatione demonstrabitur. Communis est sententia textuique accommodata, hac phrasi indicari tempora adventus CHRISTI in carnem quando in V. T. occurrit. Hæc enim dicuntur novissima non tantum sequentium, quippe quæ nullum aliud novæ œconomiae insecutum est; sed & antecedentium respectu, quatuor millenarios V. T. continentium. Hinc etiam dicuntur dies ultimi, *Hebr. I. 1. τέλει τῶν αἰώνων*, *1. Cor. X. 11. 1. Thess. II. 16. ἐσχάτη ὥρα*, *1. Joh. II. 18. ἑξάτον τῶν ἡμερῶν*, *2. Petr. III. 3.* Idem quoq; observatur à præstantissimis Judæorū Magistris. Sic AbenEsra ad locum nostrum: *וכן כתב הרמב"ן בפרשת ויהי יעקב שכל מקום שנאמר בו באחרית הימים הוא לימות המשיח*. Ita scribit R. Moses Bar Nachman *ad Gen. XLIX. quod omnis locus, ubi dicitur באחרית הימים intelligendus sit de Messie temporibus.* Et R. Dav. Kimchi *ad Es. II. 2. כל אחרית הימים הוא לימות המשיח*. Sed si accuratior rem|rationem habuerimus omnium illorum|dictorum, in quibus occurrit hæc phrasis deprehendemus, non perpetuam esse

esse ipsi hanc significationem, sed denotari tempus, quo id, de quo tunc agitur, consecutum est, sive fuerit ante tempus Messiae seu post illud, seu ipso tempore Messiae: quod autem determinate sit intelligendum dijudicandum ex rebus ipsis, & ex consequentibus & antecedentibus. Probat hoc RIVETUS ad b. l. ex Gen. XLIX. 1. Dan. 11. 28. GUSSETIUS tamen in Comment. ad hanc vocem sic: (1) Bene Messiae tempus dicitur ultimum, quia ultima est œconomia DEI erga Ecclesiam (2) Potest plus temporis spectari, quam œconomia Messiae, modo illa includatur Gen. XLIX. 1. Dan. 11. 28. (3) Potest minus temporis comprehendi, quam œconomia Messiae, modo intra eam res fiat. Sic forte Dan. XI. 5. & XII. phrasin usurpat, & sane recta ratio docet hoc sufficere ad dicendum rem in ultimo tempore geri, si geratur in ejus parte. (4) Non est quærendum, quodnam medium inter primum & ultimum assignare possimus, quamvis enim non possemus, nihil referre. Ut ut tamen sit, hic de temporibus Messiae agi h. l. nullum plane est dubium, modo antecedentia consulantur. Distingvunt quoque CALOVIUS in Bibl. illustr. ad b. l. & GERHARDUS T. VIII. LL. CC. de Novissimis §. 6. inter dies novissimos absolutè & secundum quid, universaliter & particulariter tales. Illi respectu totius mundi, omniumque populorum tales dicuntur, hi autem ratione certæ gentis, potissimum Hebraicæ. Hos intelligendos vult GERHARDUS l. c. In V. T. vocatur dies novissimus tempus παρσολας sive adventus CHRISTI in hunc mundum i. e. incarnationis τῆς λόγῆς. Es. 11. 2. quia sub finem V. T. ea erat secutura. Plures in hunc sensum adduxit CALOVIUS c. l.

§. XXII. Habent autem novissima hæc tempora suas Epochas. Ultimis enim diebus factum dicitur aliquid, quod vel in initio N. T. Mich. IV. 1. Hebr. I. 2. vel in medio 2. Tim. III. 1. vel in extrema ejus parte est peractum, Dan. XII. 4-9. 2. Petr. III. 3.

Qværi

Qværi solet, qvodnam tempus h. l. sit ponendum, & an præ-
 cise ad particulam aliquam N. T. sit referendum? Volunt hoc
 haud pauci, & ultimam eligunt præcipuè, qvi adhuc spe meli-
 orum temporum nituntur. Verum infirmo cum hæc senten-
 tia stet talo, ruit qvicqvíd ei superstructum est. Primam qvi
 ponunt partem tantum intelligendam, non habent rationem
 paucitatis converforum ex Israëlitis inde resultantis, respectu
 subsequen-
 tium temporum. Nos à partibus eorum stamus,
 qvi per מתינת היום totius N. T. tempus, qvod Messiaë tem-
 pus audit, intelligunt, à nato CHRISTO ad interitum usqve
 mundi duraturum, adeoqve successivam, non autem simulta-
 neam & universalem Judæorum conversionem ex h. l. colli-
 gunt. Extremitas enim dierum de temporibus Messiaë adhi-
 bita non modo ipsum adventus Messiaë spatium, sed & totum
 illum tractum temporis post exhibitum CHRISTUM ad con-
 summationem usq; seculi, adeoq; duos illos postremos anno-
 rum millenarios, oppositos qvatuor jam elapsis juxta vulga-
 tam Eliaë supputationem, vid. Galat. CX. Lib. IV. RAYM. PUG.
 Fid. P. II. Cap. II. in obs. secundum superius dicta notat, adeoq;
 & hujus loci illa significatio est. Additur enim hæc temporis
 circumstantia, ad iudicandum, hæc beneficia promissa regno
 Messiaë potissimum esse reservata novissimis diebus, qvo in
 spem & patientiam erigerentur electi Israëlitarum. Prima
 igitur si tantum intelligerentur N. T. tempora, qvid de reli-
 quis futurum esset Israëlitis? Accedit promitti vocationem
 eis, qvi inter Gentes dispersi erant, & à DEO ad tempus pro-
 pter idololatriam abjecti, ad CHRISTUM Messiam, in communi-
 onem Gentium, vocandarum per Evangelii prædicationem.
 Hoc autem beneficium non ad initia tantum prædicationis
 Evangelicæ pertinet, sed ad finem usqve mundi perdurabit.
 Πλήρωμα καιρῶν τῶν ἐθνῶν cum ultimo CHRISTI adventu con-
 jungi-

jungitur, *Luc. XXI. 24.* & prædicatio Evangelii inter gentes
 cum consummatione seculi, *Matth. XXVIII. 19. 20.* Adhæc quo-
 usq; futuri sunt ex Israëlẽ quæsituri Messiam Regem suum,
 eousq; complementum hujus quoque vaticinii durabit. Sem-
 per autem futuri sunt ex Israëlẽ, qui vera ad DEUM conver-
 sione sunt quæsituri Messiam. Equidem præcipua hujus
 conversionis gloria ævo debetur apostolico, hoc autem elapso,
 plurimos ad CHRISTUM hinc inde fuisse conversos monu-
 menta historiarum ad nostra comprobant tempora. Præ-
 terea ordinaria atq; successiva à Propheta prædicatur con-
 versio, quæ fit per תשובה ad DEUM & בקשה inquisitionem
 verâ & salutari DEI agnitione, & fiducia in CHRISTUM insti-
 tutam; hæc autem omnibus temporibus N. T. eadem futura
 est. Ipsa denique historia N. T. optima hujus sententiæ magi-
 stra est. Suos enim inter cum versaretur Salvator in Judæa &
 Galilæa primum prædicavit in urbe maritima Capernaû, sita
 in finibus Zabulon, *Matth. IV. 3.* & aliquoties testatur sese mis-
 sum non nisi ad perditas oves Israël̃s, *Matth. XV. 24.* Ad has
 quoque ablegabat non tantum Apostolos, *Matth. X. 6.* sed &
 primi quoque ex his qui ad apostolatam vocabantur, Petrus,
 Andreas frater ejus, & Philippus fuere ex Israël̃ide, nati scilicet
 omnes Bethsaidæ in Galilæa, *Job. I. 45.* Post ascensionem
 autem CHRISTI cum his prædicaretur Evangelium, magno
 numero convertabantur non modo gentes, sed & Israël̃itæ aut
 ut Judæi, aut ut Samaritæ, aut deniq; ut Gentiles. Myriades
 enim Judæorum tunc temporis fuisse conversas patet ex *Actor.*
II. 41. 47. XXI. 20. Quid, quod Ecclesias illas magis ex Judæis
 quam gentib; fuisse collectas multis rationib; probet BRAUN-
 in *Selectis S. Lib. I. §. 10.* Subsequentibus seculis haud exiguum
 numerum Judæorum ad cœtum Christianorum fuisse congre-
 gatam illorum temporum monumenta tradunt, quæ videri
 possunt.

possunt citante NEUMANNO in *Disp. de convers. vid. §. 5. apud Centuriatores Magdeb. singulis capitibus, quæ de conversione agunt; PAPPUM de Conversionibus Gentium; D. HELVICUM in Elencho Judeorum; RUTMETSCHUM de conjecturis ultimi temporis.*

§. XXIII. Neque etiam existimandum captivitatis tempore, aut ante Christi manifestationem in carne nullos omnino ad DEUM fuisse conversos, aut post hujus adventum omnes omnino Judæos, vel etiam maximam eorum partem conversum iri. Nullum enim est dubium, quin inter exules Israëlitas multi verum DEUM agnoverint & resipuerint, alii qui relictæ erant in terra possessionis ipsorum Judæorum cœtui sese addixerint, DEUM patrum suorum vero cultu venerantes. Longe lateque inter Gentes erant dispersi, adeò ut *Job. VII. 38. ἐν τῇ διασπορᾷ τῶν Ἑλλήνων* in dispersione Græcorum dicantur, non ad evitandam aliquam persecutionem, quemadmodum illi quorum *Actor VIII. 1. 4. XI. 19.* fit mentio, sed quod ipsis in locis fixas haberent sedes, *Act. II. 8. sq. LEYDECKER. de R. H. P. II. Lib. V. Cap. VI.* Multo verò copiosior futura erat Israëlitarum conversio temporibus Messiae, utpote in quibus superabundantior & efficacior ipsis exhibiturus erat gratiam. Solenni enim prædicatione ad regnum CHRISTI erant invitandi, & cultu publico eum veneraturi. Non tamen omnes omnino aut maxima eorum pars fidem CHRISTI suscepturi, id quod & ipsius Scripturæ S. & RR. testimoniis comprobari potest. Specialis enim est prædictio incredulitatis Judæorum, & maledictio, quæ premuntur, facta, *Deut. XXVIII. 25. 28. 36. 65. Ps. LXIX. 24.* Hæc vaticinia in Judæis impleri testatur Paulus *Rom. XI. 9.* Accedit durities cordis & mediorum rejectio, quæ statim à principio N. T. verbo adversati, quæque ad finem sæculi duratura est, *Luc. XXI. 32.* Vocandi equidem & invitandi ad regnum CHRISTI erant omnes: Conversio autem ipsa,

non nisi de reliquiis tantum asseritur, non tamen ex culpa DEI, sed Judæorum. Promissiones enim divinæ de salute Judæorum Messiaë tempore conditionales erant, scil. si Messiam ipsū recepturi eiqve obtemperaturi essent. Maxima igitur eorum pars si per CHRISTUM spiritualiter non fuit salvata, qvin imo temporaliter quoque perdita, mirum illud videri non debet cum ipsum verum Messiam neque receperint, neque audire voluerint, qvin potius occiderint. Hinc Scriptura V. T. Judæos aliquando convertendos promiscuè dicit וְיָתֵר / שְׂרִיר פְּלוֹט / שָׂאָר / שְׂאֵרִית / & tanquam residuos, reliquos, superstites, reliquias, &c. considerat, *Es. X. 20. 21. 22. XI. II. 16. Mich. V. 2. 3. 7. 8.* quo ultimo loco mira convertendorum paucitas prædicatur. Imo sistuntur ut spicilegium olivarum & racemorum finita vindemia, *Es. XXIV. 13.* ut grana tritici à paleis separata, *Amos IX. 9.* LXX. eos λείμματα, καλάλειμμα vocant, quibus vocibus & Paulus utitur *Rom. XI. 5. IX. 27.* modo etiam λειπῶς, καλαλοιπῶς, διασωζομένους. Ipsimet quoque Judæorum Magistri in libro Sanhedrin dist. chelec fatentur, non omnes salvatum iri Messiaë tempore, sed valde paucos ר' סומאי אמר נאמר ולקחתי אתכם אחד מעור ושנים ממשפחה ונאמר והכאתי אתכם מקיש יצאתו מצרים לכיאתו לארץ מה כיאתו לארץ שנים מששים רבות אף יצאתו מצרים שנים מששים רבות פר' שו' והשאר מתו בשלשת ימי האפלה אמר רבנא וכן לומר המשיח שנאמר וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלתה מארץ מצרים. *R. Simai dixit, dictum est (Jer. III. 14.) Et assumam vos unum de civitate & duos de familia: Et dictum est (ibidem) Et introducam vos &c. Comparatus est egressus eorum de Aegypto ingressui eorum in terram. Quemadmodum introitus eorum in terram duo de sexcentis millibus. Glossa R. Sal. Reliqui verò mortui sunt in tribus diebus obscuritatis. Dixit Rabba: Et sic erit in diebus Messiaë. Sicut dictum est, (Hos. II. 15.) Et respondebit ibi sicut in diebus juventutis seu pueritia sua, & sicut in diebus*

diebus ascensionis ejus de terra *Aegypti*. Quid clarius & distinctius ex hac Traditione elucescit, adductis eam in rem apertis Scripturæ S. dictis, quam duos de sexcentis millibus, i. e. paucos ex multis salvatum iri temporibus Messiaë. Alii autem erant destruendi, aut penitus damnandi secundum dictum, *Hof. IX. 15.* *Propter malitiam operum suorum de domo mea expellam eos, non addam diligere eos, (i. e. nunquam diligam eos)* Plura dabit *GALATINUS Lib. IX. Cap. II.* Superbi autem sunt nimium quantum Thalmudici, cum dicunt: עשרת השבטים אין להם חלק לעולם הבא שנ' ויתשם יי מער אדמתם כהן וכחטיה ונקשה לועולם הבא. *Decem Tribubus non esse partem in futura vita, sicut dictum est: Deut. XXIX. 27. Abjecit eos Jehova desuper terra eorum in ira, & in extandescencia & in fervore magno.* Non tamen omnes sunt tam rigidi in fratres suos, sed promittunt nonnulli his reditum tempore Messiaë, quemadmodum videre est apud *Abarbenelem Es. XI.* & *Majmonidem de Reg. Cap. XI.* qui characterem ponunt Messiaë, quod יקבץ נרות ישראל collecturus sit separatos vel dispersos *Israëlitas*.

§. XXIV. Atque sic absoluto nunc vocum, phrasiumque, & quæ ad hermenevticum dicti nostri scrutinium pertinent, examine, explanatisque eorum difficultatibus, sensus hic evadit: *Israëlitas X. Tribuum* adeo ad incitas per longissimum temporis spatium esse redigendos, ut nulla ipsis in posterum sit remansura forma nec politica nec Ecclesiæ visibilis, imo ne quidem cultus idololatricus, cui sub Regibus suis fuerant assveti. Subsequentibus autem temporibus Messiaë quam plurimos ex ipsis conversum iri ad CHRISTUM conversione ordinaria & successiva per pœnitentiam ad DEUM, & fidem in CHRISTUM. Minimè igitur Prophetæ sermo est de conversione aliqua extraordinaria & insigniter adhuc ante extremum diem futura *Judæorum*, id quod in sectione *Problematica* nunc pluribus erit demonstrandum. SECTIO III.

SECTIO II.

Problematico-Elenchtica.

AN speranda adhuc sit Judæorum modernorum solennis
quædam Conversio ex hoc imprimis dicto comprobanda?

R. Affirmant quæstionem complures, quos inter tantum eminent, quantum lenta solent inter viburna cupressi, Doct. JOH. CHRISTOPH. WAGENSELIUS, in specie in der Nachrichtigung wegen einer der Jüdenschaftt angehenden wichtigen Sachen / & D. JOH. WILH. PETERSENIUS imprimis in Tract. Die wahr. des herrl. Reichs N. E. Th. VII. ita tamen ut in modo Conversionis haud leve sese objiciat inter ipsos discrimen. Provocare autem solent tantum non omnes in comprobanda hac thesi ad nostrum præcipuè locum, ex eo maximum sibi promittentes robur. Nos, qui huic minus favemus sententiæ ex hoc ad minimum eam non posse probari firmiter sumus persuasi. Non enim

(1) Sermo est de Judæis latè ita dictis, sed de filiis Israël i. e. de X. Tribubus quæ Duce Jeroboamo verum veri DEI Israëlitis cultum deseruerant, & idololatræ sese dederant cultui. Accuratis enim limitibus distinxerat Propheta *Cap. I. & II.* regnum Judæ à regno Israëlitis, & de hoc, regno Judæ contra distincto, ipsi sermonem esse evincunt prædicata, *v. 4.* Quæ autem Propheta distinxit nostrum non est commiscere. Hi sunt, qui idololatricum sequebantur cultum vitulorum Gilgale & Bethelæ, à quo Judæi strictè ita dicti abhorrebant. *Cap. IV. 15. XII. 3. 4. 7. 10. 11.* Atque hunc etiam in sensum cum foemina adultera in initio hujus capituli comparantur. Opponuntur ergo (a) quoad diversitatem cultus. In Judæ regno verus adhuc DEI cultus, *Cap. XII. 1.* in Israëlitis regno autem idolola-

idololatricus habebatur. (b) Quoad affectus divini diversitatem. Judæos cōhortatur DEUS ad constantiam, & intensius pietatis studium, *Cap. XII.* proposito cum Jacobi exemplo, *vers. 4. 7.* tum fato Ephraimitarum, *Cap. X. II.* gratiamque ac in bono confirmationem promittit, *Cap. XII. 10. II.* Israëlitis contra excidium denuntiat passim perpetuum. (c) Quoad restitutionis diversitatem. Judæis promittitur tam temporalis, quam spiritualis restitutio. Temporalis *Cap. I. 7. XII. 10.* Spiritualis *Cap. II. 2. VI. II.* Israëlitis autem tantum Spiritualis *Cap. II. 1. 2. III. 4. 5. XI. 9. 10. II. XII. 13. 15. XIV. 3. 9.* Moderni autem Judæi ad Tribus duas ex captivitate Babylonica reduces pertinere sese jactitant, qui quorsum X. Tribus pervenerint sese nescire aperte profitentur.

(2) Indicari h. l. Israëlíticas Tribus in Assyriam deportandas, *Capit. I. X. 17. XIII. 15. XIV. 1.* aperte loquuntur. At horum incondita multitudo partim sub communi Judæorum, partim sub Gentium nomine, cum quibus coaluerant jam conversa est, & quorum hodiernum adhuc tantopere urgetur conversio, si potissimum in Europa exilium colunt, licet reliqui non excludantur, qui tamen duarum tantum Tribuum propago esse volunt.

(3) Loquitur Propheta de Israëlitis, Gentibus pariter ac Judæis in externo cultu oppositis. Non ergo moderni intelligi possunt Judæi, quippe qui Judæis aliis quoad cultum externum non possunt opponi. Nullibi enim hodie supersunt Judæi, quibus adhuc supersit Ephod & sacrificia. Ubinam dantur hodie Ethnici Assyriis in cultu externo, תרפים & מצבה comprehendente, æquivarandi? vivunt plerique Judæi hodie inter Christianos & Turcas quorum neutri colunt תרפים & מצבה. Non ergo de modernis Judæis Prophetæ sermo esse potest.

(4) Opponuntur Judæis Regem habentibus & Principes: Atqvi hi erant duæ Tribus Juda & Benjamin, ante captivitate[m] Babylonicam Reges, post eam autem Principes habentes. Utrisq[ue] destituti dicuntur Israëlitæ. Opposita ergo cum sint simul, manifesto id est indicio, Israëlem innui in exilio apud Assyrios degentem eo tempore, cum Juda adhuc Regum & postea Principum gauderet potestate. Hos Judæos diserte Propheta opponit Israëli, *Cap. 1. 7.* Cum enim dixisset, *non porro miserebor domus Israëlis, neqve pœnam ipsis denuntiata[m], suspendam,* subjicit: *At domus Juda miserebor & salvabo eos in Domino DEO ipsorum, idqve non arcu bello, ferro, eqvis & eqvitibus.* His verbis innuit revocationem duarum Tribuum ex captivitate Babylonica, & reductionem in terras avitas. Utramq[ue] hic opponit gentem. Illi restitutionem corporalem promittit, huic autem eandem denegat Regibus & Principibus privandæ, quibus illa usura. Non ergo gens Judaica moderna potest intelligi, quippe nulli opponenda Tribui adhuc sceptrum habenti.

(5) Sermo est de Israële una cum electis Judæis Davidem communem Regem habituro. *Quærent Jehovam DEUM suum, i. e. David Regem suum, Cap. III. 5.* Quod autem illum una cum Judæis sint quæsituri, habetur, *Cap. II. 2.* *Et congregabuntur filii Juda & filii Israël pariter, & constituent sibi unum caput.* Ex hoc patet impletionem hujus vaticinii ad ea spectare tempora, quibus Tribuum distinctio adhuc erat salva, quæqve hodie periit, cum Tribus jam plane sint confusæ. Ad minimum valebit adhuc oppositio inter regnum Judæ & deportatum Israëlem. Ut enim antea inter utrumqve regnum perpetua aiebatur inimicitia, ita eam tempore Messiaë prorsus extinctum in Esaias testatur, *Cap. XL. 12. 13.*

Has autem promissiones dudum esse impletas jam tempore scil. Apostolorum, clara docent N. T. testimonia. Paulus

Rom. XV.

Rom. XV. 8. testatur CHRISTUM fuisse ministrum circumcisionis ob veritatem DEI ad confirmandas promissiones Patribus factas. CHRISTUS ergo effectum dedit hoc ex Esaia allegatum promissum, quod de CHRISTO agere disertè affirmat Paulus *vers. 12. Rom. IX. 24.* Vocavit nos non tantum ex Judæis, sed & ex Gentibus, prouti per Hoseam locutus est: *Vocabo populum meum, qui non erat populus & dilectam meam, quæ non erat dilecta.* His verbis clarè satis asseritur vaticiniū hoc impletum esse in Ecclesia, ex Judæis pariter & Gentibus tempore Pauli constituta. Ergo & id quod Capite III. habetur, eadem tempestate; cum sit ejusdem argumenti ac prioris plenior expositio. Hæc igitur collatio cum æqua ponderatur mente, facile intelligi potest, quid per *בְּיָמָיו* intelligi debeat. Totus scil. ille tractus temporis intelligitur, qui inde ab Apostolorum temporibus ad diem novissimum fluxurus erat. Hunc enim novissimorum temporum venire nomine superius dictum est. Non autem in fine, sed initio horum postremorum temporum conversionem hanc Judæorum fuisse expectandam apertis verbis testatur Paulus *Actor. XXVI. 6. 7.* Vocantur hi ii, qui ex Judææ regno & disperso Israële in unum gregem coacti, & sub unum caput Davidem scil. reducti erant, *δωδεκέφυλον*, qui tamen numero non pauci, sed multæ myriades erant. Pro his enim CHRISTUS mortuus, scil. non tantum pro gente Judaica, quæ tum adhuc aliquas sceptri reliquias tenebat, sed & ut dispersos filios DEI reduceret, *Job. XI. 51. 52.* His quoque suas inscripserant Epistolas Paulus, Petrus, Jacobus *ταῖς δωδεκα φυλαῖς ἐν τῇ διασπορᾷ.* Qualis verò conversio tempore CHRISTI & Apostolorum, quæ multos Israëlitas impleta est, talis ab Hosea fuit promissa, & adhuc nostra est, adeoque totius N. T. tempore *בְּיָמָיו* est expectanda Judæis; Sed fuit illa ordinaria, particularis & successiva, ut eventus hætenus docuit, & Hoseæ

verba indicant, quæ de conversione loquuntur facta, תשובה
& יכנסה, quæ per salutarem peccatorum agnitionem & filia-
lew in CHRISTUM fiduciam fit. Ergo.

Eqvidem objici solet maximam Judæorum turbam non
esse conversam: Ast nec de eorum universali conversione
ullum habetur promissum. Omnibus quidem vocatio &
invitatio ad regnum CHRISTI promittitur, at nusquam
legitur omnes actu conversum iri, sed conversio de reliquiis
tantum asseritur. *Reliquie convertentur, Es. X. 20.* omnis qui
scriptus fuerit in libro viventium, *Dan. XII. 1.* Multi ex Judæis
tempore prædicati Evangelii, & quidem ex iis, qui in vero
timore DEI huc usque perstiterant, Messiaæ adventum exspe-
ctantes, Apostolis præfractè contradixerunt, atque ita ad cœ-
tum malignantium defecerunt, quibus CHRISTUS fuit offen-
sioni, *Luc. II. 34. Actor. XIII. 43. 45. Job. IX. 41.* Multi contra
prædicationi Evangelicæ cesserunt, conversi ad cœtum pio-
rum. Ii autem, qui non admiserunt Evangelium usque ad
hæc tempora magno quidem numero exulant Christianos
inter & Turcas, non tamen propterea absolutè sunt reprobati,
sed & ii possunt converti, si conversionis media admittunt,
Rom. XI. 23.

(b) Excipitur, non posse innui X. Tribus, quippe quæ
ante captivitatem neque Sacerdotium, neque Ephod habue-
runt. Verum, quamvis hæc non haberent ratione loci, erat
tamen ipsis quoad jus & usum. Ad omnes enim Tribus
hæc ornamenta & privilegia pertinebant. Ad hæc usus illo-
rum vel legitimus, vel illegitimus erat, ut superius comme-
moratum est. Hic à Jerobeamo introductus erat, & magni-
fiebat ab ipsis Israëlitis.

(c) Multos Israëlitarum tum ante, tum post exilium Baby-
lonicum in regno Judæ vixisse, adeoque non in miserrimo
Rei-

Reipublicæ & Ecclesiæ statu ab Hosea h. l. prædicto. Verum ambob9 licet hoc largiamur, non tamen exinde concludi potest nullos Israëlitas tum alibi locorū sine Rege & sine lege vixisse. Ex conditione autem satis misera minimæ partis non debet æstimari felicitas numerosissimi populi.

(d) Excipi solet, de conversione Judæorum Apostolorum tempore facta h. l. non posse esse sermonem, cum conversionis fiat mentio, tum eventuræ, quando sine Rege, Principe, sacrificio & altari multis diebus fuerint; Hæc autem ipsis adh. Apostolorum tempore fuisse magna ex parte, & post excidium Hierosolymæ totale eos his demum fuisse privatos. Verum distingvendum censemus inter conversionis initium & illius continuationem. Initium factum est temporibus Apostolorum, quæ erant jam ultima tempora respectu antecedentium. In iis erant sine Rege, & Romani imperii jugo subjecti. Pro-Regis quidem nomine gaudebat Herodes, potestate verò carebat. Inclinatae Judæorum res in statu Politico & Ecclesiastico præcipiti quotidie gradu ferebantur in pejus, & suis tandem penitus exuebantur Judæi privilegiis, cum à Romanis solo æqvaretur Hierosolyma.

(e) Volunt, conversionem Apostolorum tempore factam exiguam fuisse intuitu multitudinis relictæ in tenebris cui tamen h. l. promissio fuerit facta. Verum sciendum, h. l. non tantum indicari conversionem Judæorum Apostolorum temporibus factam, sed & quæ successu temporis continuanda, & ad finem seculi perduratura fuit. Hujus non exiguum esse numerum, quæ si non excedit numerum eorum in tenebris adh. hærentium, non tamen exiguus est. Et omnes omino, vel maximam etiam eorum partem conversum iri, neque assertum à nobis, neque ex textu probatum dari potest.

(f) Denique in contrarium afferri solet ipsa experientia,

quæ testatur, Judæos adh. in incredulitate & miserrimo statu h. l. depicto esse constitutos, adeoque conversionem eorum adhuc esse futuram; verum, non dicitur in hoc Capite omnes omnino Judæos esse convertendos, sed omnibus vocatio & invitatio ad regnum CHRISTI promittitur, neque de terreno aliquo, sed spirituali regno sermo est.

Manet igitur firmum fixumque de X. Tribubus h. l. sermone esse, quas inter haud paucos futuros, qui omni tempore N. T. successivè & ordinariè fidelium cœtui sint aggregandi.

Ad astruendam tamen sententiam hanc de conversione Judæorum in fine seculi adhuc futura multa afferri solent ab adversæ partis patronis, quæ si exanimanda nobis sumerem, integer foret conscribendus Tractatus. Quo tamen de potentiis aliquid constet, ea saltem attingemus. Præcipuum autem omnium est, quod multi etiam ex præstantissimis nostris Theologis permoti in contrarium abire, & patres omnium seculorum de Judæorum Conversione intellexisse peculiari Disputatione probare allaboravit DREIERUS, contrarium tamen evincente CALOVIO in *Bibl. illustr. ad h. l.* quod peti solet ex *XI. 25. 26. Cap.* Nolo vos ignorare mysterium, ne sitis apud vosmet ipsos sapientes, quod induratio parti Judæorum accidit, donec plenitudo gentium fuerit ingressa, ac ita totus Israël salvabitur. Scopum vaticinii esse putant: Nicht / daß es GOTT bey der Juden Fall bewenden lassen wolle / sondern daß Er an ihrer Stelle / nach dem unerforschlichen Abgrund seiner Gerichte die Heyden beruffen wolle / und wenn dieses geschehen / so werde Er sich der Jüden wieder erbarmen. Sed R. Hoc ratione processum mundi convertendi ab Apostolis institutum inverti. Primum enim Judæis erat annuntiandum Evangelium, postea Gentilibus, *Actor. XIII. 48.* (2) Reprobatio Judæorum, & Gentium in ipsorum locum adoptio jam erat facta,

facta, *Rom. IX. 1-4.* Postquam enim DEUS electos Judæos collegit, una cum electis ex gentilitate, *vers. 24. 30.* Israël em refractarium abjecit, *vers. 31. 32. 33. coll. Cap. X. 16. 21.* Quod autem (3) hic plenior gentilium in Ecclesiam ingressio promittitur; ea subsequenter accidit seculis, cum in Conversionis negotio alia fuerit aliam secuta natio, usque dum ipsi tandem Imperatores Romani fidem amplecterentur Christianam. (4) De ea Conversione Judæorum, Apostolo scribente quæ contingere debuit, h. l. sermonem esse patet, quæ Gentilium superbiam reprimere posset, omnes omnino Judæos penitus esse abjectos arbitrantium. Quod autem Pauli jam tempore multi Judæi fuerint conversi acta Apostolorum, *Cap. XXI. 20.* docent. (5) Finis plenioris conversionis Gentilium inter alia erat & Judæorum abstinitorum plenior Conversio, quibus hoc pacto in memoriam revocabatur, vaticinium Jacobi, de gentium congregatione ad regnum promissi Messia, esse impletum, ut adeo nulla ipsis amplius suppeteret contradicendi copia. Atque ex hoc elucet (6) quod etsi DEUS Judæos abjecisset, non tamen absolutè reprobarit, sed ita, ut omnes converti possent nemine excepto, si & ipsi præjudicia sua abnegent, & Gentes officium παραζηλώσεως non intermittant. Hic enim scopus est verborum Pauli: DEUM non absolutè reprobasse populum suum, sed & velle & posse omnes convertere. Parti repudiatae obvenit παράσις, donec ingressa fuerit Gentium plenitudo, ac ita omnis Israël poterit salvari.

Excip. I. Conversionem Judæorum Apostolo dici *mysterium*, quod fieri non posset, si tenuis quædam successivè facta indicaretur. Numerosum igitur & miraculi plenam innui. Sed *R.* fieri hoc, quod capi non posset, illum populum, qui auctorem vitæ interfecerat, & tam suo, quam omnium posterorum capiti omnia mala precatu fuerat, adhuc liberum esse
habi-

habiturum aditum ad CHRISTUM si meritum ipsius fide amplecteretur. (2) Gentiles firmiter erant persuasi, Judæos esse gentem abjectam, ac proinde se non obligari ad ejus conversionem procurandam. Ob hoc mentis præjudicium Judæorum Conversio Gentibus erat mysterium: ut enim Judæi capere non poterant, gentes in societatem Ecclesiæ Apostolicæ esse admittendas, *Act. X. 34.* Ita, idem gentilibus conversis postea evenit.

2. Exc. *v. 12.* Si lapsus illorum divitiæ mundi, si diminutio eorum divitiæ Gentium, quanto magis plenitudo corū? exinde per pronam consequentiam deduci posse censent, quemadmodum lapsus omnibus fuit communis, sic etiam conversionem fore universalem.

Verum *R.* (1) Falsum est *πῶρωςιν* toti obtigisse Israëlī, parti enim tantum obtigisse apertè fatetur textus *v. 15.* conversis reliquiis. Negato E. antecedente, negatur & consequens. (2) Non sequitur exinde conclusum. Sensus enim est: Si occasione indurationis Judæorum gratia Evangelica mundo abundantissimè oblata, quid non futurum, si indurati convertentur? Annon tunc mundi conversio feliciter adhuc urgebitur, conjunctis Judæorum Gentiliumque viribus?

3. Exc. Exceccationem contigisse Judæis, donec plenitudo Gentium introiverit *vers. 25.* Certum igitur denotari tempus in quod differatur Conversio, quo confecto, omnes exceccatos esse convertendos.

R. Particulam *donec* non semper terminum fixum, sed & fluxum denotare, *Pf. CX. 1. CXXIII. 2.* Sensus igitur est: Duraturam esse quorundam Judæorū exceccationem, quoad Gentium multitudo fuerit ingressa in Ecclesiam, i. e. duraturam semper, siquidem ingressus Gentilium cum consummatione seculi conjungitur, *Luc. XXI. 24. Matth. XXVIII. 19. 20.* Ista autem

autem plenitudo Gentium non de omnibus sed de plenitudine à DEO definita, quantum destinaverit est intelligenda. Quemadmodum plenitudo temporis, *Gal. IV. 4. Epb. I. 10.* non ita accipitur, ut nulla temporis portio excipiatur, sed de tempore, quod divinitus præfinitum erat, exactè complendo, docente CALOVIO *ad Rom. XI. 25. in Bibl. illustr.*

4. Excip. Apertè dici: Et sic totus Israël salvabitur. Non E. magnam tantum partem, sed totum populum vel ejusmodi multitudinem, quæ certo respectu totus populus dici possit, esse intelligendum. Spiritui S. enim in sacris familiaribus esse literis, totum populum pro maxima illius parte ponere. Sed R. Si de Israël Spirituali ex Judæorum parte & Gentium plenitudine constante, qui *Israël Domini* dicitur *Gal. VI. 16.* quo nomine etiam in V. T. Ecclesia N. T. utrumque populum complectens designari solet, hæc capiantur verba, nil facient ad universalem Judæorum conversionem stabilendam; Si autem de Israël secundum carnem intelligantur, pari ratione nihil obtinebitur. Sensus enim erit: Omnis Israël, qui credit Evangelio, salvabitur. Hanc enim conditionem ponit Apostolus, *vers. 23.* nec ulla alia ratio salvandi extra CHRISTUM datur, *Actor. IV. 12. Job. III. 16.* Totus enim Israël dispescitur in partem conversam, *vers. 5. λείμμα καὶ ἐυλογίην* & induratam *πεπωρωμένην* dictam *vers. 7. 8. 9. 10.* Quemadmodum igitur reliquæ electæ actu conversæ, sic & pars indurata poterit converti, ut ita totus Israël convertatur. Poterit inquam converti, si media gratiæ admiserit, quam conditionem haud obscure requirit Paulus allegatis Esaiæ verbis *Cap. LIX. 20.* *Veniet Sioni Redemptor, qui avertet impietatem à Jacobo. Et hoc est testamentum meum, quando abstulero peccata illorum.* Hic Sioni sterili & omnibus sanguinem ab Israël ducentibus Redemptor promittitur, tam iis, qui perstitère in veritate, quam iis, qui veri-

veritatem premebant. At his, non nisi cum conditione fidei & deserendæ reluctantiæ.

II. Objici solet : Conversionem Judæorum successivam non congruere cum vaticiniis tam illustribus, majorem Ecclesiæ splendorem promittentibus. At si rectè ponimur calculum ex antecedentibus pariter & consequentibus plurimorum dictorum elucescet, de corporali pariter ac spirituali felicitate agi, cujus redderentur participes post reditum è captivitate Babylonica. Et quamvis hæc promissiones plus videantur ambitu suo complecti, quam contigitiis, tamen considerandum, earum impletionem pependisse à conditione hac, si scilicet voci DEI essent obedientiam præstituri. Hoc autem cum non fieret ab ipsis, ecquid mirum multa remansisse in promissionibus contenta. Splendorem imprimis Ecclesiæ quod concernit, internus ille est, *Psalm. XLV. 14. Luc. XVII. 20.* nec saliter sunt interpretanda dicta.

III. Promitti Israëlî revocationem ex omnibus locis, in quatuor terræ plagis, *Deut. XXX. 3. 4. Es. XI. 12. Jer. XVI. 14. 15. Ezech. XXXVI. 24. 26.* Hæc autem promissa non esse impleta tempore liberationis Babylonicæ; Eo enim tempore ex una tantum plaga Judæos in terram Canaan scilicet ex Aquilonari rediisse; neque tempore prædicationis Apostolicæ, quia pauci tunc temporis fuere conversi. Restare igitur putant aliud adhuc tempus, quo magna Judæorum multitudo convertetur. Verum.

R. In genere his & aliis dictis compluribus congregatio Judæorum in omnes terræ partes dispersorum ad CHRISTI Ecclesiam indicatur, quæ futura erat partim temporibus Apostolorum, partim postea ad finem usque mundi continuanda. Initium describitur *Actor. II. 9. XXI. 20. 1. Cor. I. 24.* (2) Omnes revocare ad Ecclesiam DEUS promittit, sed non absolute verum cum expressa hac conditione, *Deut. XXX. 2.* Si audieris vocem

vocem ejus ab Apostolis prædicatam, *vers. 3.* Quamvis autem ab Apostolis Israëli in IV. mundi plagas disperso prædicatum sit Evangelium, noluerunt tamen omnes illud admittere, *Rom. X. 18.* Hinc valet h. l. distinctio inter acquisitionem & applicationem salutis. Illa, non hæc, ad omnes pertinet, unde etiam de reliquiis Israëlitarum hæc modo asseritur, *Jer. XXXI. 7. 8.*

Excip. *Ezech. XXXIX. 28.* promittere DEUM sese ne unum quidem in terris Gentilium esse relicturum.

℞. Crucem figit hic locus Interpretibus, adeò, ut CALOVIUS *in Bibl. illustr.* complures de eo adducat sententias. Quamcunqve tamen elegeris, conversionem exinde Judæorum universalem non excusseris. Promittit enim DEUS Israëlitis sese in patriam ipsorum ipsos esse collecturum, & ne unum quidem inter Gentes esse relicturum, cum juxta adversarios ipsos non ad unum omnes, sed plurimi tantum sint convertendi. 2. Activa verba sæpe non de actu, sed de conatu esse intelligenda. Colligam ipsos in veram Ecclesiam neq; relinqvam ullum ex iis, i. e. conabor colligere, ita ut nemo remaneat. Vel explicari potest textus de reliquiis Electorum. Pari ratione *Dan. XII. 1.* dicitur: Eo tempore eripietur populus tuus. Accipiendum hoc primo intuitu de omnibus & singulis videtur: at statim restringitur: omnis qui inventus erit in libro vitæ. Quod autem locus vel de conatu, vel de reliquiis intelligi debeat, apparet ex loco parallelo *Jer. III. 14.* *Convertimini filii refractarii, nam postquam duriter vos habui, recipiam vos unum ex civitate, & duos de familia, & reducam vos Sionem.* En ubivis de reliquiis convertendis sermonem esse, quos Paulus *λείμμα καὶ ἐκλογὴν* vocat, *Rom. XI. 5.* Idem respondendum ad *Ezech. XXXVII. 19.*

IV. *Deut. IV. 30.* *Postremis temporibus te convertes ad Jehovah DEUM tuum, & voci ejus obtemperabis.* Putant hoc dictum non de alia, quam hac ætate Judæorum intelligi posse. Verum

R. Loqui Mosen de exilio Assyriaco, in quo pia reliquia Messie adventum expectantes admodum parva numero, reliquis ad idolorum ligneorum ac lapideorum cultum prolapsis, *vers. 27. 28.* Hæc certè ad modernos Judæos applicari nequeunt, qui quia Messiam jam dudum manifestatum spernunt, & convitiis proscindunt, nullos inter se pios tolerant, nullos etiam, qui idola lignea & lapidea colant. Intelletur ergo de Israëlitis qui Apostolorum tempore conversi, quo DEUS ita recordatus est pacti cum Patribus initi, ut iis Messiam promissum exhiberet.

V. 2. *Paral. XV. 2 - 4.* Transibunt autem multi dies in Israëlè absque DEO vero, cumq; reversi fuerint, in angustia, &c. Hoc vaticinium ad aliud, quam præsens applicari posse tempus negant, ante excidium enim Solymanu Israëlè Duce, Propheta, Sacerdote, Doctore non fuisse destitutū. Sed

R. Sermonem non esse de Israëlè quatenus Judæis opponitur, sed de Judæis. Non enim Ducum, ut *Hos. III. 4.* sed veritatis defectus illis indicatur. Confirmat enim Propheta Assam Judæorum Regem in zelo pro veritate, eo quod tempora sint futura aliquando Judæis, in quibus veritas omnis exulabit. Cum ergo talia inrent tempora, pia reliquia excitantur, ut veritati serio adhæreant, nec in illa miseria ad cœtum malignantium deficiant. Quando autem quaritur, quænam illa sint tempora, tunc respondetur: non posse esse præsentia captivitatis tempora, quibus non destituuntur Judæi vero Doctore. Nam dum inter Christianos exulant, veram doctrinam percipere possunt, modo sibi met ipsis non desint. Innuuntur tempora Pharisæismi & Sadducæismi. Hac enim ætate non quidem Ducibus & Judicibus destituebantur, veritate tamen divina carebant. Erant enim sine DEO vero, nec erat Sacerdos vera docens, nec doctrina vera. Hodie enim licet ex se non habeant veritatis Doctores, tamen inter Christianos habent, inter quos exulant; Ita Pharisæorum tempore neque ex se habebant veros Doctores, neque alibi inveniebant publicam veritatis doctrinam. Minimè ergo hoc vaticinium ad hæc tempora pertinet, sed Pharisæorum ætate impletum est, inter quos vera Ecclesia veluti captiva desidebat.

§. VII. *Lus. XXI. 24.* Jerusalem conculcabitur à Gentibus, donec impletum tempus gentium. Hinc patere putant, tanto temporis intervallo Judæos indurationi suæ succubituros, quanto opus est ad ingressum plenitudinis Gentium. Sed

R. Per Hierosolymam non innui Judæos, sed urbem ipsam, mœnibus, temple

templo ac magnifica palatiorum structura insignem. Disertè enim opponitur Judæis ferro confodiendis, & in captivitatem abducendis. Hæc igitur conculcanda à Gentibus, donec Gentium tempora impleta. Per Gentes quivis impii Ecclesiæ insectatores intelliguntur, ut patet ex versu subsequente. *conf. Apoc. VI. 15 - 17.* Donec terminativum quidem est, & terminat Conculcationem Solymorum, non tamen exinde sequitur: Ergo Judæi convertentur, aut Hierosolyma reedificabitur, sed hoc: Nunquam Hierosolyma reficietur. Duratura enim conculcatio Solymæ dicitur, usque ad impletionem temporum Gentium. Quæris quando hæc implenda? Subjicitur: *Nam erunt signa in Sole, Luna &c.* & hæc inter signa veniet CHRISTUS, ad judicium, ad plane liberandos pios à persecutione Gentium Antichristianarum.

§. VIII. Maxima admiratione esse dignam Judæorum in hunc usque diem conservationem. Separatim enim vivunt ab aliis Gentibus, neque cum illis commiscuntur. Argumento hoc est, DEUM singulare quid huic destinasse populo.

R. Judæi in hac sua conservatione præ reliquis gentibus nihil habent præcipui, cum simili conservatione Turcæ & quævis aliæ gentes, & quidem majori jure fruuntur. Horum enim conservatio cum dignitate imperii; Judæorum autem cum servitute & exilio conjuncta est. (2) Judæos ita conservari pertinaciæ ipsorum est argumentum, & per consequens iræ divinæ. Intentio enim DEI erat, ut cum Christianis in unum populum coalescerent, non tantum spiritualiter, sed & politicè, ex Gentium ubivis terrarum ad CHRISTUM conversione arguentes, JESUM Nazarenum esse verum Messiam. Quia autem tam palpabilem ad verum Messiam manuductionem obstinatè repudiant, manent quidem peculiaris populus, sed servituti, exiliis atq; plurimis aliis calamitatibus obnoxius, quibus carere possent, si CHRISTO nomen dantes, cum Christianis affinitatis fœdera inirent, ad dignitates & Magistratus æque ut Christiani provehendi. (3) Neglecto itaq; hoc consilio eventualiter destinantur non ad miraculosam conversionem, quam, quicumq; Judæis præter DEI verbum pollicetur, illi quam longissimè eos à Conversione absterrent, sed ad duos hos fines, (1) ut quivis in iis animadvertat DEI severitatem in punienda obstinata incredulitate, *Rom. XI. 22.* (2) ut CHRISTUM, quem repudiant, tandem in novissimo die ad judicium è cœlis redeuntem agnoscant, vel inviti confessuri, ipsum in nomine DEI venisse, *Matth. XXIII. 39. Apoc. I. 7.*

K 3

IX. Omnem

IX. Omnem prorsus Conversionis spem miseris adimere velle, impium esse assertu.

R. Neminem Christianorum esse arbitramur, qui absolutè omnem Conversionis spem Judæis adimat, siquidem Christianus, quia talis, agnoscere debet, DEUM serio velle omnium hominum salutem. Cum autem DEUS neminem immediatè salvet, duo ad Judæorum conversionem requiruntur, (1) Christianorum inter quos degunt seria παραζήλωσις. Ea autem non est privati cujusdam hujus illiusve Doctoris, sed res Principum ac integrorum Collegiorum. (2) Judæorum prudens obsequium. Publicam παραζήλωσιν jamdudum excitarunt nostrates, B. DAN. WASMUTHUS & RAVIUS datis ad Magistratus & Presbyteria literis secularibus Anno 1670. Eandem excitant adhuc quivis privati Doctores, quoties editis scriptis Judæorum dogmata confutant. At quotusquisque est Principum, qui seriam curam ac cogitationem suscipit de conversione Judæorum procuranda? Ne dicam deniq; contraria assertione provocari magis Judæorum sententiam, & mirum quantum stabiliri, cum Judæi moderni veritatem doctrinæ suæ concludere ex ea, atque Christianos ad Synagogam invitare soleant. Factum hoc à RR. Amstelodamensib; cum P. JURIEU ederet Tractatum suum, L'accomplissement des Prophetes, dictum, in quo iisdem armis militat pro chiliasmo, quæ Judæi gerunt. Vid. NEUM. *Disp. de Chil. Subt. Disp. 1. S. 17.*

X. Lev. XXVI. 42. Recordabor fœderis mei cum Jacobo, etiam fœderis mei cum Isaaco, etiam fœderis mei cum Abrahamo initu, & terra recordabor. Hæc verba volunt moderni Judæi sese representasse in cœlo sub exortu siderum, astris in figuram contractis literarum, & quibusdam locum punctorum implentib; Romæ, 20. 1699. in Mense Decembri visa. Hoc portento Judæi commoti hebdomadariū diem constituerunt pœnitentialem, DEUM rogantes, ut sese præparare vellet ad Messiam, quem Anno 1707. ope Cabbalæ in his verbis invento, expectarent, digne excipiendum. Referunt hoc literæ Theosophicæ Heliopoli editæ Anno 1700. Ex hoc colligunt, non parvo hoc indicio esse Conversionem Judæorum proximè futuram. Verum

R. Cabbalisticam hanc esse computandi rationem, quæ Judæos delusos fuisse experientia jam dudum comprobatur. Hoc tamen si visum fuit Phænomenon, quod vix ac ne vix quidem credimus, monere debuit Judæos, ut tandem aliquando salutis suæ curam habeant, idq; tanto diligentiore, quo certius est, diem judicii extremi non procul abesse. Manet enim sua veritas

& vis

& vis huic promisso divino in hoc loco exstanti. Promittit DEUS sese recordaturum foederis cum Patriarchis initi, se velle DEUM ipsorum, & feminis ipsorum esse, ubicunqve etiam terrarum exulente. At non absolutè hoc promittitur, sed si sibi benedicant in semine Abrahæ i. e. si CHRISTUM, qui omnis benedictionis auctor, vera amplexi fuerint fide. Hæc enim potior pars foederis est. Negata autem hac conditione, negatur etiam reductio ipsorum in patriam i. e. veram Ecclesiam Cananæ ἀντίτυπον.

§. XI. Auctoritas deniq; multorum Patrum primitivæ Ecclesiæ objicitur, quos in Disp. de Conversione Judæorum Dreieri adductos, & à Calovio enumeratos, vide in *Disp. de hoc capite*, pariter ap. VOËTIUM T. II. *Disp. Sel.* p. 126. 127. & plurimorum Doctorum recentioris ætatis, quorum numerum secundum Academias iniit, SPENERUS in *der gl. Lehr / Dom. II. Adv.*

R. Non auctoritate sed scripturæ S. testimoniis est pugnandum. Auctoritates humanæ ad normam, Scripturæ S. sunt examinandæ (2) Theologi illi sententiam illam defendunt tantum ut probabilem, aut non penitus rejiciendam, & soli DEO exactè notam, nullus autem illorum cum spe majoris adh. revelationis & felicitatis Ecclesiæ, quod hodiernum fieri deprehendimus. Placent hunc in sensum Neumanni verba in Disp. de Conversione Judæorum, quæ inter Disputationes de Chiliasmo subtilissimo IV. est: Illi, qui adducuntur partim falso adducuntur, utpote nostræ, si rectè examinentur verba eorū, sententiæ, partim ad saniores postea rediere mentem, alii per modum voti & desiderii illud exprimunt, quidam ambiguè & diffidenter loquuntur, & vel τὸ ἐπιχειρῆσαι arripiunt, vel salvo meliori judicio expromunt sententiam, pleriq; de insigni quadam & luculenta Conversione disserunt, quæ utrum præcesserit, vel secutura sit, relinquunt in medio. Paucis, nemo omnium est qui cum deletionē Anti-Christi, iteratione præconii Evangelici, & futura hujus seculi felicitate eam conjunxerit, & petitis ex pharetra Judæorum argumentis defenderit mordicus, atqve inter divina & indubitata diei extremi retulerit signa, deniq; cum credendi quadam proposuerit necessitate. (3) Numerus eorum haud exiguus est nostræ qui sunt sententiæ, adeo, ut si pugnare licet auctoritate, ea nobis nequaquam desit. Eorum inire numerum nostri non est instituti; unum adduxisse sufficiat Lutherum. Hunc quidem pro sua sententia adducunt adversarii, quippe qui in Post: Eccl. Fest. S. Stephani hunc in sensum allegatis dictis *Deut. IV. Hos. III. Rom. XI.* concludit. *ODER gebe / daß die Zeit nahe sey / wie wir hoffen. Amen!* Verum mutasse eundem postea mentem

mentem ex compluribus aliis patet locis, *Post. Eccl. Dom. III. Adv. T. IV. Jen. pag. 110. T. III. Altenb. pag. 512.* aliisque locis, & omnium maxime ex hoc testimonio: Vom gangen Hauffen mag hoffen wer da wil / ich habe da keine Hoffnung / weiß auch davon keine Schrift. Können wir doch unsere Christen den grössten Hauffen nicht bekehren / wie viel weniger ist es möglich diese Teuffels Kinder alle zu bekehren. Daß aber etliche aus dem XI. Capitel an die Römer diesen Wahn schöpfen / als solten alle Juden bekehret werden am Ende der Welt / ist nichts. *T. VIII. Altenb. f. 208.* Misere igitur fallitur auctor Anonymus à M. CAR. GODOFR. ENGELSCHALLIO in *Præjudiciis de captivibus fidei adductis pag. 769.* existimans vix ac ne vix quidem dari Theologum Biblicum contrariæ qui non sit sententiæ, & indicium esse infelicis Exegetæ, hanc qui impugnet. Opponimus ei ex multis hos paucos, at quântos! GERHARDUM, VINARIENSES, OSIANDRUM, CALOVIVM, T. XII. Syst. Theol. dicentem pag. 145. *Nullum de tali conversione simultanea reperitur in Sacris documentum, ac ne jota quidem unicum. Quæ adduci solent agunt de successiva conversione Israëlitarum, & quidem maxime sub auspicio N. T. non de simultanea novissimorum temporum.*

Atque hæc de Conversione Judæorum hodiernum minime speranda; neque ex hoc dicto comprobanda pro ratione instituti nostri. Plura qui legere discupit adeat Systemata passim, aliosque ex instituto de eo agentes. Addenda nunc erat Sectio III. Porismatica. Verum crescente sub manu opere, alii eam reservamus occasione, ex animo precantes, ut quotidie addantur decrescenti GREGI JESU CHRISTI, qui fidem suscipiant, & digne vocatione sua ambulent.

S. D. G.

